

Bakalářská práce

Vliv industriálního cestovního ruchu na rozvoj destinace

Studijní program:

B0488A050006 Mezinárodní ekonomické vzta-
hy

Studijní obor:

Cestovní ruch

Autor práce:

Karolína Dudková

Vedoucí práce:

prof. Ing. Ivan Jáč, CSc.

Katedra podnikové ekonomiky
a managementu

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Vliv industriálního cestovního ruchu na rozvoj destinace

<i>Jméno a příjmení:</i>	Karolína Dudková
<i>Osobní číslo:</i>	E21000155
<i>Studijní program:</i>	B0488A050006 Mezinárodní ekonomické vzta- hy
<i>Specializace:</i>	Cestovní ruch
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra podnikové ekonomiky a managemen- tu
<i>Akademický rok:</i>	2023/2024

Zásady pro vypracování:

1. Teoretická východiska – industriální cestovní ruch, brownfield.
2. Charakteristika subjektu industriálního cestovního ruchu.
3. Komparativní analýza se zahraničním subjektem.
4. Formulace závěrů, návrhy, doporučení.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: 30 normostran
Forma zpracování práce: tištěná/elektronická
Jazyk práce: čeština

Seznam odborné literatury:

- HOLEŠINSKÁ, Andrea. 2022. *Destinační management: umění rozvíjet destinaci*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-3218-8.
- KOTÍKOVÁ, Halina, 2013. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4603-6.
- XIE, Philip Feifan, 2015. *Industrial heritage tourism*. Bristol: Channel View Publications. ISBN-13: 978-1-84541-513-6.
- YAN, Mi; Qingmiao LI a Jiazhen ZHANG, 2023. Rethinking Industrial Heritage Tourism Resources in the EU: A Spatial Perspective. online. *Land*, vol. 12, no. 8, s. 1510. ISSN 2073-445X. Dostupné z <https://doi.org/10.3390/land12081510>.
- ZÁVODNÁ, Lucie Sára, 2015. *Udržitelný cestovní ruch: Principy, certifikace a měření*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 978-80-224-4811-4.

Vedoucí práce: prof. Ing. Ivan Jáč, CSc.
Katedra podnikové ekonomiky
a managementu

Datum zadání práce: 1. listopadu 2023
Předpokládaný termín odevzdání: 31. srpna 2025

doc. Ing. Aleš Kocourek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. Ing. Zuzana Pěničková, Ph.D.
garant studijního programu

V Liberci dne 1. listopadu 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Vliv industriálního cestovního ruchu na rozvoj destinace

Anotace

Bakalářská práce se zabývá industriálním cestovním ruchem a jeho vlivem na rozvoj destinace. V teoretické části jsou vysvětleny důležité pojmy jako je již zmíněný industriální cestovní ruch, dále udržitelný cestovní ruch, který s ním úzce souvisí a pojem brownfield. Dále jsou zde popsány termíny týkající se destinace a destinačního managementu. Praktická část je zaměřena na charakteristiku a srovnání dvou industriálních areálů – Dolní Vítkovice v České republice a Zollverein v Německu. Komparativní analýza srovnává tři hlavní faktory: nabídku služeb pro návštěvníky, návštěvnost a marketingové aktivity. Cílem práce je zjistit rozdíly mezi těmito areály a na základě výsledků formulovat vlastní návrhy a doporučení pro zvýšení návštěvnosti.

Klíčová slova

destinační management, Dolní Vítkovice, industriální cestovní ruch, komparativní analýza, Zollverein

The influence of industrial tourism on the development of the destination

Annotation

The bachelor's thesis deals with industrial tourism and its influence on the development of the destination. The theoretical part explains important terms such as the already mentioned industrial tourism, sustainable tourism, which is closely related to it and the term brownfield. Terms related to destination and destination management are also described here. The practical part focuses on the characteristics and comparison of two industrial areas - Dolní Vítkovice in the Czech Republic and Zollverein in Germany. The comparative analysis compares three main factors: visitor services, visitor numbers and marketing activities. The aim of the thesis is to identify the differences between these areas and, based on the results, to formulate own proposals and recommendations for increasing visitor numbers.

Key Words

destination management, Dolní Vítkovice, industrial tourism, comparative analysis, Zollverein

Poděkování

Ráda bych na tomto místě vyjádřila poděkování vedoucímu mé bakalářské práce prof. Ing. Ivanu Jáčovi, CSc. za veškerou pomoc, ochotu a čas, který mi poskytl během psaní této závěrečné práce. Dále chci poděkovat Ing. Lence Červové, Ph.D. za její podporu a cenné rady. A v neposlední řadě patří poděkování mé rodině a přátelům, kteří mě v mém studiu vždy podporovali.

Obsah

Seznam ilustrací	13
Seznam tabulek	14
Seznam použitých zkratk	15
Úvod.....	16
1 Cestovní ruch	18
1.1 Členění cestovního ruchu	18
1.2 Industriální cestovní ruch.....	18
1.3 Udržitelný cestovní ruch.....	20
2 Vlivy cestovního ruchu.....	22
2.1 Pozitivní vlivy.....	22
2.2 Negativní vlivy	22
3 Destinační management	24
3.1 Role destinačního managementu.....	24
3.2 Specifika destinačního managementu.....	25
3.3 Organizace destinačního managementu	26
3.4 Destinace.....	27
4 Charakteristika vybraného subjektu v ČR	29
4.1 Město Ostrava jako destinace	29
4.2 Dolní Vítkovice – Ostrava	31
5 Charakteristika vybraného subjektu v zahraničí	39
5.1 Město Essen jako destinace	39

5.2	Uhelný důl Zollverein	41
6	Komparativní analýza	48
6.1	Nabídka služeb pro návštěvníky	48
6.2	Návštěvnost	51
6.3	Marketingové aktivity	53
6.4	Shrnutí komparativní analýzy	54
7	Vlastní návrhy, doporučení.....	56
	Závěr.....	58
	Seznam použité literatury	60

Seznam ilustrací

Obrázek 1: Princip 3K	24
Obrázek 2: Proces certifikace.....	27
Obrázek 3: Destinace jako systém.....	28
Obrázek 4: Návštěvnická karta OSTRAVACARD!!!.....	30
Obrázek 5: Dolní Vítkovice	31
Obrázek 6: Mapa areálu Dolní Vítkovice.....	33
Obrázek 7: Návštěvnická karta RUHR.TOPCARD	40
Obrázek 8: Uhelňý důl Zollverein.....	41
Obrázek 9: Mapa areálu bývalého uhelného dolu Zollverein.....	43

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj návštěvnosti 2015–2022	51
Tabulka 2: Návštěvnost Dolních Vítkovic a ZOO Ostrava mezi lety 2017–2022	52
Tabulka 3: Počet sledujících na sociálních sítích	53
Tabulka 4: Shrnutí komparativní analýzy	54

Seznam použitých zkratk

CR	Cestovní ruch
DOV	Dolní Vítkovice
DM	Destinační management
DMO	Organizace destinačního managementu
ERIH	Evropská cesta průmyslového dědictví
NPÚ	Národní památkový ústav
UNESCO	Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
UNWTO	Světová organizace cestovního ruchu (World Tourism Organization)

Úvod

Pro spoustu osob se v posledních letech stává atraktivní cestování na nová, dosud nepoznaná místa. To může být velmi dobrou příležitostí pro industriální cestovní ruch, který představuje specifickou formu cestovního ruchu zahrnující návštěvu historických i současných průmyslových oblastí, jako jsou doly, továrny, či elektrárny. Industriální cestovní ruch je dobrým příkladem revitalizace a nového využití opuštěných oblastí. Tato praxe vede ke zvýšení atraktivity destinace, ekonomickým přínosům a také podporuje udržitelný rozvoj.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na vliv, který má industriální cestovní ruch na rozvoj destinace. Jejím cílem je pomocí komparativní analýzy zjistit rozdíly mezi českým areálem Dolní Vítkovice a německým areálem Zollverein a na základě výsledků této analýzy formulovat doporučení a návrhy, jimiž se mohou areály vzájemně inspirovat a aplikovat osvědčené postupy vedoucí ke zvýšení návštěvnosti.

První část práce je teoretická a zaměřuje se především na vymezení důležitých pojmů jako jsou cestovní ruch, industriální cestovní ruch a s ním spojený termín brownfield. S industriálním cestovním ruchem, který je především o zachování bývalých průmyslových areálů a objektů a jejich návštěvě je také spjat udržitelný cestovní ruch. Dále je v teoretické části vysvětlen destinační management, s ním spojen pojem destinace a organizace destinačního managementu.

Praktická část bakalářské práce je věnována zejména charakteristice bývalých uhelných dolů – nejprve Dolním Vítkovicím v České republice (kapitola č. 4) v druhé polovině poté německému areálu Zollverein (kapitola č.5). Na začátku obou kapitol jsou nejprve definována města Ostrava a Essen jako destinace, následuje popis místní organizace destinačního managementu a jejich návštěvnické karty. Charakteristika areálů je konkrétně zaměřena na historii, jednotlivé objekty, které se v areálu nachází, nabídku prohlídkových okruhů a kulturní akce.

V závěrečné části práce je vytvořena komparativní analýza těchto dvou areálů, ze které vyplývají rozdíly. Tyto rozdíly jsou použity k vlastním návrhům a doporučením, kterými se mohou areály vzájemně inspirovat a zvýšit tak svou návštěvnost.

Během psaní této závěrečné práce byly využity nástroje umělé inteligence, konkrétně aplikace ChatGPT 3.5. Tato aplikace byla primárně využita pro hledání vhodných slovních obrátů a synonym. Pomocí umělé inteligence nebyla tvořena struktura bakalářské práce, ani nalezeny zdroje.

1 Cestovní ruch

I přesto, že je pojem cestovní ruch (dále také jen CR) hojně používaný a běžně známý, existuje mnoho definic. Dle světové organizace cestovního ruchu (dále jen UNWTO) je pojem cestovní ruch mezinárodně definován jako „činnost osob cestujících do míst a pobývajících v místech mimo své obvyklé prostředí po dobu kratší než jeden ucelený rok, za účelem trávení volného času, obchodu a za jinými účely nevztahujícími se k činnosti, za kterou jsou z navštíveného místa odměňováni“ (UNWTO, 2024). Z uvedené definice vyplývá, že do cestovního ruchu se nezahrnují cesty v místě trvalého pobytu, krátkodobé přistěhování z důvodu pracovní činnosti, pravidelně se opakující cesty do zahraničí a dlouhodobá migrace (Hamarneh, 2014). Cestovní ruch je široké odvětví, do kterého patří doprava a infrastruktura, ubytovací a stravovací zařízení, dále služby cestovních kanceláří a agentur a v neposlední řadě turistické informační systémy. (Syrůvková, 2013).

1.1 Členění cestovního ruchu

Primárně se cestovní ruch v souladu s UNWTO dělí dle geografického hlediska na domácí a zahraniční CR. Pokud se účastník pohybuje a pobývá na území státu ve kterém žije, bez překročení státních hranic hovoříme o domácím cestovním ruchu. Z toho vyplývá, že pokud se cíl cesty nachází za hranicemi daného státu jedná se o zahraniční cestovní ruch. Ten se dále dělí na příjezdový a výjezdový. Příjezdovým, v některých zdrojích označeným pojmem aktivní, je myšlen příjezd zahraničních turistů na území daného státu. Naopak výjezdový cestovní ruch (pasivní) znamená odjezd a pobyt místních obyvatel do zahraničí (Kotíková, 2013).

1.2 Industriální cestovní ruch

Industriální cestovní ruch je zatím relativně neprozkoumané téma, a neexistuje tak mnoho definic a jasných pojmů. Lze se tedy setkat s více významy. V některých zemích se industriální cestovní ruch týká především návštěvy stále fungujících podniků, zatímco v jiných se vztahuje k průmyslovému dědictví (firmy, které již neprovozují danou činnost) (Otgaar et al, 2010; Xie, 2015).

Historie industriálního cestovního ruchu sahá již do doby před 100 lety, kdy privátní subjekty začaly nabízet exkurze do průmyslových objektů a ukazovat své výrobní postupy. Jako první začal své prohlídky v roce 1866 nabízet lihovar Jack Daniel v Tennessee (Otgaar et al, 2010).

V České republice pojem industriální cestovní ruch představuje variantu cestování, která je zaměřena na návštěvu stále funkčních nebo bývalých industriálních objektů za účelem poznání výrobních postupů, procesů poskytování služeb a lidí, kteří se do těchto procesů zapojují (Pásková a Zelenka, 2012).

V této formě cestovního ruchu lze rozlišit 3 druhy památek: technické, industriální a průmyslové. Technické památky lze popsat jako menší a starší objekty, zatímco industriální památky jsou charakteristické soudobostí s průmyslovou revolucí. Památky, které přímo navazují na průmyslovou revoluci jsou označovány jako průmyslové (Pellešová, 2018). Národní památkový ústav (dále jen NPÚ) zahrnuje mezi technické a průmyslové památky doklady spojené s vědou, výrobou a technikou, tedy místa a nástroje týkající se těžby, výroby, dopravy a skladování. V současnosti se na území České republiky nachází více než 2 500 průmyslových lokalit a zařízení (NPÚ, 2024).

Evropská cesta průmyslového dědictví

Ve 20. století vznikl projekt s názvem Evropská cesta průmyslového dědictví (dále jen ERIH) (Pellešová, 2018). Tento projekt propojuje průmyslové lokality a muzea s cílem zvýšit povědomí veřejnosti o významu industriálního dědictví a podpořit postupy udržitelného rozvoje v městských oblastech prostřednictvím spolupráce mezi těmito lokalitami (Yan et al., 2023). V současné době ERIH zahrnuje přes 2 300 míst z toho se 68 nachází v České republice, která se stala členem v roce 2008 (ERIH, 2024).

Brownfields

Termín brownfield označuje pozemek, nebo stavbu (areál), která nemá dostatečné využití, je v zanedbaném stavu a může být kontaminována. Její využití není možné bez předchozího procesu regenerace. K jejímu vzniku často dochází po opuštění průmyslových, zemědělských, vojenských nebo jiných aktivit (CzechInvest, 2024).

Ve spojení s pojmem brownfield se také objevuje označení blackfield, tímto pojmem se definují opuštěná území s extrémní ekologickou zátěží, která významně omezuje jejich nové využití a také zvyšuje náklady na revitalizaci (Turečková, 2021).

V posledních dvou desetiletích se revitalizace brownfields stala běžnější, protože volně zastavitelných zelených ploch, takzvaných greenfields ubývá, stávají se tudíž méně dostupnými, dražšími a více chráněnými (Frantál a Martinát, 2013).

V České republice se nyní nachází 4 349 brownfields, z nichž necelých 30 % pochází z předchozí průmyslové činnosti (Czechinvest, 2024). Řada těchto míst ztratila svůj původní význam vlivem sociálních a ekonomických změn (Krejčí et al., 2014).

Problematika regenerace brownfields s sebou nese několik výzev a komplikací. Důležitým faktorem je zapojení místních samospráv při plánování strategie týkající se využití opuštěných ploch a areálů. Navzdory negativním faktorům ovlivňujícím budoucí vývoj, jako je finanční náročnost či kontaminace, lze najít výhody v možnosti velkého množství variant budoucího využití brownfieldů. K rozvoji těchto lokalit může přispět mimo jiné i cestovní ruch a jiné volnočasové aktivity (Krejčí et al., 2014).

1.3 Udržitelný cestovní ruch

V cestovním ruchu se projevují jak pozitivní, tak i negativní dopady na různé oblasti, které budou popsány v kapitole číslo 2. Lidé vnímají cestování jako obohacení jejich života, proto je nyní populární navštěvovat nové, a ještě neprozkoumané destinace. Industriální cestovní ruch a revitalizace brownfields mohou být jedním z příkladů. Mnoho států, kde se tato místa nacházejí, se potýká s chudobou, a proto nevěnují tolik pozornosti ochraně a obnově životního prostředí. Všichni návštěvníci se bohužel k přírodě a památkám nechovají ohleduplně (Závodná 2015).

Vzhledem k těmto vlivům se myšlenka udržitelnosti objevuje u mnoha lidí, kteří se snaží změnit své chování tak, aby aktivně přispívali k ochraně životního prostředí (Seočanac, 2019). Tito spotřebitelé vyhledávají a oceňují udržitelné výrobky a jsou ochotni do nich investovat více peněz (Závodná, 2015). Aby bylo možné jedince snadněji identifikovat, vznikla zkratka LOHAS. Tento akronym se skládá z anglických slov Lifestyles of Health and Sustainability. Pod tímto pojmem si lze představit vše od používání elektromobilů, obnovitelných zdrojů energie, nakupování biopotravin, či zaměření na ekoturistiku (Seočanac, 2019).

V budoucnu lze očekávat stále větší rozvoj CR. Závodná (2015, s. 22) vidí jako naději právě koncept udržitelného cestovního ruchu, ten totiž *„spojuje cestování s ochranou životního prostředí, cenných přírodních zdrojů a biologické rozmanitosti prostřednictvím rozumné regulace a ekonomických nástrojů.“* S ohledem na to, že CR využívá zdroje z okolního prostředí (fyzické, i lidské) pro tvorbu svých produktů je logické, že se bude snažit o udržitelné chování. S tímto požadavkem, ale dochází ke změně v managementu organizací cestovního ruchu, kde už není cílem pouze

maximalizace zisku. Mnohem důležitější je zaměřit se na triple bottom line – pojem, který v roce 1994 vytvořil John Elkington, ten zahrnuje tři aspekty – sociální, environmentální a finanční odpovědnost. Tyto tři aspekty jsou označovány třemi P z anglického people, planet, profit (Wise, 2016).

Udržitelný rozvoj cestovního ruchu můžeme tedy popsat jako takový, který zajišťuje aktuální i budoucí potřeby účastníků CR, přičemž přispívá k rozvoji území. S ohledem na šetrné využívání přírodních a kulturních hodnot se snaží vést k dlouhodobému blahobytu daného území (Czechtourism, 2024).

Globální etický kodex

Globální etický kodex je základním referenčním rámcem pro odpovědný a udržitelný cestovní ruch. Valné shromáždění UNWTO jej přijalo v roce 1999. Jedná se o soubor zásad, kterými se mají řídit subjekty cestovního ruchu (vlády, komunity, turisté) a jeho cílem je přispět k maximalizaci přínosů tohoto odvětví a zároveň snižovat jeho potenciálně nepříznivé dopady na životní prostředí, kulturní dědictví a společnost po celém světě (UNWTO, 2024).

2 Vlivy cestovního ruchu

Následující část bakalářské práce se bude zabývat tím, jaké vlivy má cestovní ruch na fyzické (přírodní) a socio-kulturní prostředí. Tyto vlivy můžeme podle jejich dopadu členit na pozitivní a negativní.

2.1 Pozitivní vlivy

Tato část druhé kapitoly se zaměřuje na pozitivní vlivy cestovního ruchu. Podrobněji je zde popsána ochrana životního prostředí, ekonomické a kulturní přínosy.

Ochrana životního prostředí

Jedním z pozitivních vlivů, který cestovní ruch vytváří je ochrana životního prostředí. Pod ochranu životního prostředí lze zahrnout využití příjmů ze vstupného na zajištění ochrany přírody, dále vytváření národních parků, přírodních rezervací či chráněných krajinných oblastí (Hamarneh, 2014).

Ekonomické přínosy

Turismus je v mnoha zemích jedním z hlavních příjmů. Ekonomickými přínosy může být vytváření nových pracovních pozic v destinaci, zvyšování příjmů obcí a státu pomocí daní a poplatků, rozvoj malých a středních podniků a neposlední řadě zlepšování místní infrastruktury jako jsou silnice, nádraží či letiště (Harmahen, 2014; Pásková, 2014).

Kulturní přínosy

Cestovní ruch pozitivně přispívá také ke kultuře. Příkladem může být snaha o zachování tradiční kultury jako je umění, kulturní akce či jazyk. Dalším pozitivním vlivem je poznávání nových lidí a rozšiřování obzorů (Palatková, 2014).

2.2 Negativní vlivy

V cestovním ruchu se bohužel nesetkáme pouze s pozitivními vlivy, ale i s těmi negativními. Ty nejsou způsobeny pouze aktivitami účastníků CR, ale i jejich nároky, jako je například přemístění životního stylu návštěvníků do destinace. Pásková (2014, s. 53) uvádí, že toto chování se „*projevuje ve formě urbanizace – místně nepřiměřená infrastruktura cestovního ruchu (hotelová zástavba, restaurace, rychlé občerstvení a další stravovací zařízení, supermarkety) i v chování místních obyvatel (zejména ve*

službách) vůči návštěvníkům” (Pásková, 2014). Další negativní dopady jsou popsány v odstavcích níže.

Turistické znečištění

Mezi negativní dopady řadíme turistické znečištění, které lze definovat jako soubor efektů, které vznikají v důsledku významného vlivu CR na přírodní a socio-kulturní prvky životního prostředí (Hamarneh 2014).

Emise

S cestovním ruchem je spojená vysoká míra produkce emisí. Emise představuje proces, kdy dochází k uvolňování škodlivých látek, nebo energií do složek životního prostředí (Pásková, 2014). Může k tomu docházet přímo – dopravou (silniční, lodní, letecká), nebo nepřímo při stavbě a provozu podniků a při využívání vozidel zdroje. Uvolňováním emisí do atmosféry a tvorbou odpadního tepla se cestovní ruch řadí mezi přispěvatele ke globálnímu oteplování (Hamarneh, 2014).

Eroze

Aktivity v oblasti turistického ruchu patří mezi významné faktory přispívající k erozi. Erozi lze definovat jako proces, při němž dochází k poškození povrchové části přírodních prvků, především ke ztrátě horní vrstvy půdy, ale také k poškození památek či soch (Pásková, 2014). V CR se setkáváme zejména s obrušováním kulturních objektů, rozšiřováním původních tras a komunikací, nebo vytvářením nových cest mimo stávající. Velkou částí ke vzniku eroze dochází také vlivem stavby nové infrastruktury a suprastruktury (Hamarneh, 2014).

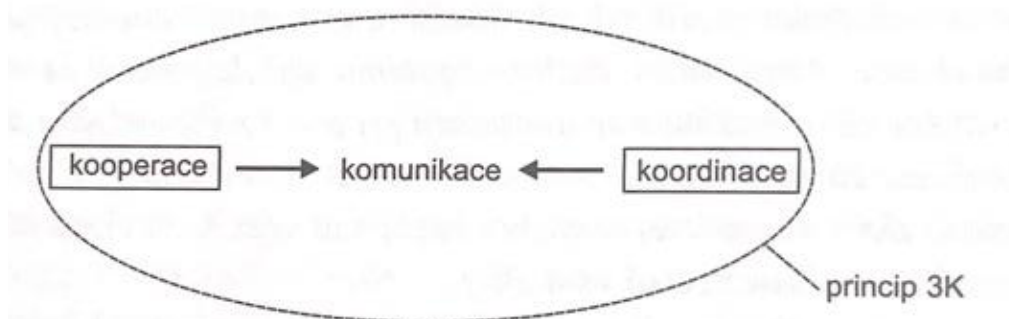
Zavlečení alochtonních druhů

Dále lze mezi negativní vlivy na přírodní prostředí zařadit zavlečení druhů rostlin a živočichů, které se původně na daném místě nevyskytovala, jedná se o tzv. alochtonní druhy. K tomuto jevu dochází většinou neúmyslně, například přenosem semen rostlin na botách či oblečení. Výrazným příkladem vědomého zavlečení jsou zoologické a botanické zahrady (Pásková, 2014).

3 Destinační management

Obecná definice managementu říká, že se jedná o systematický proces, kterým se firma snaží dosáhnout svých stanovených výsledků (Holešinská 2022). V oblasti destinačního managementu (DM) ale není předmětem vedení firma, nýbrž destinace, která je vymezena určitými rysy. Holešinská (2010, s. 47) definuje destinační management jako *“praktickou nauku, jak zvládnout (to manage) rozvíjet destinaci, aby byla konkurenceschopná a udržitelná”*. S tímto záměrem jsou procesy v destinačním managementu založeny na principu 3K, který je vysvětlen níže (Holešinská 2022). K úspěšnému destinačnímu managementu je důležité, aby byl plánován dlouhodobě a vycházel z jasně definované vize organizace destinačního managementu (dále jen DMO) (Herget, 2018).

Destinační management je založen na principu 3K. Jak již název napovídá jedná se o tři slova začínající na písmeno K – kooperace, komunikace a koordinace. Na obrázku 1 je vidět, že na pravé straně se nachází koordinace procesů, zatímco na levé spolupráce mezi subjekty CR. Hlavním faktorem efektivního uskutečňování destinačního managementu je vzájemná komunikace, která je znázorněna ve středu obrázku (Holešinská, 2022).

Obrázek 1: Princip 3K

Zdroj: Převzato z Holešinská (2007)

3.1 Role destinačního managementu

Dle organizace UNWTO lze rozdělit role DM do 4 oblastí:

1. Řízení a koordinace – snaha o vedení a synchronizaci činnosti zapojených podniků CR v rámci oblasti.
2. Marketing – marketingové aktivity destinace (reklama, PR, ...) s cílem nalákat turisty.

3. Tvorba vhodného prostředí – plánování a vývoj infrastruktury, inovace produktů, technologie a systémů, propagování udržitelného turismu v dané oblasti atd.
4. Doručení slíbeného – zajištění toho, co bylo účastníkovi CR slíbeno a překonat jeho očekávání (Herget 2018).

3.2 Specifika destinačního managementu

V destinaci se setkává mnoho aktérů CR a tím dochází ke střetu protichůdných zájmů. Zatímco veřejné instituce mají veřejné zájmy, podnikatelé, kteří poskytují své služby v oblasti cestovního ruchu mají individuální zájmy. Z ekonomického úhlu pohledu tak naproti sobě stojí zisk a užitek (Holešinská, 2022). Níže je uvedené vysvětlení 4 základních specifik.

Dvojitá funkce destinační společnosti

Dvojitá funkce destinační společnosti v praxi znamená, že má DMO na starosti nejen chod své vlastní organizace, ale rovněž celou destinaci (Holešinská, 2022). S tím souvisí i fakt, že DMO nejsou schopné ovlivňovat ceny, mohou se o ně pouze zajímat v souvislosti s jejich programy a cíli (Herget, 2018).

Nejasné a špatně měřitelné cíle

Obdobně jako u dvojitě funkce má DMO také dva cíle – první je cíl organizace a druhý cíl dané oblasti. Vzhledem k tomu, že většina destinačních společností vystupuje jako nezisková organizace, není jejím cílem dosahování zisku, nýbrž užitek v podobě zákazníka, který je spokojený s nabízenými službami (Holešinská, 2022). Právě skutečnost, že organizace destinačního managementu nenabízí své produkty a služby přímo návštěvníkům, vede k tomu, že chybí dostupná data a čísla týkající se efektivity. Vzhledem k absenci těchto dat se účinnost těžko měří (Herget, 2018).

Omezené možnosti vlivu

Toto specifikum lze vysvětlit tak, že DMO nemůže přímo usměrňovat vývoj a chování subjektů nabízejících své produkty a služby v cestovním ruchu, jelikož se jedná o samostatné a nezávislé firmy či instituce. Jen skrze efektivní komunikaci a motivaci, která se opírá o vzájemnou důvěru lze nepřímo ovlivňovat tyto subjekty (Holešinská, 2022).

Nutnost uznání

Pro organizaci destinačního managementu je velice důležité získat důvěru veřejnosti, nejen kvůli tomu, aby byla považována za autoritu mezi subjekty cestovního ruchu, ale také v obecném sociopolitickém prostředí. DMO musí získat status legitimacy, aby byla schopna plně a efektivně vykonávat činnosti destinačního managementu vůči politice. Bez této autority nemůže účinně bránit zájmy podniků vystupujících v cestovním ruchu (Holešinská, 2022).

3.3 Organizace destinačního managementu

Organizace destinačního managementu (dále jen DMO) je společnost zastřešující destinaci, prostřednictvím které se realizuje destinační management. Jedná se tedy o společnost, která spojuje důležité subjekty cestovního ruchu (vytváří společenství) a jejím hlavním cílem není zisk (Holešinská, 2022). Z toho vyplývá, že DMO jsou neziskové organizace (Herget, 2018).

Pozornost organizace by neměla být zaměřena pouze na marketing, který bezpochyby hraje klíčovou roli. DMO by se měla zabývat zejména rozvojem destinace, dále vytvářením příjemného prostředí a splňováním očekávání návštěvníků této destinace (Herget, 2018).

Agentura Czechtourism v roce 2018 zavedla kategorizaci organizací destinačního managementu, která má za cíl zvýšit kvalitu a efektivnost činností probíhajících v této oblasti. Kategorizace, která je v podobě normy, dělí organizace destinačního managementu na 4 kategorie: národní, krajskou, oblastní a lokální. Národní DMO v České republice představuje agentura Czechtourism. Certifikace DMO se provádí na základě splnění závazných podmínek. Podmínky definují například vznik, zaměření či činnost organizace destinačního managementu. Proces certifikace je znázorněn na obrázku 2 (Czechtourism, 2018).

Obrázek 2: Proces certifikace

Zdroj: Převzato z Czechtourism.cz (2024)

Návštěvnické (destinační karty)

Návštěvnická, někdy také destinační karta je produkt destinačního managementu, kterou může návštěvník získat bezplatně, nebo za poplatek. Tento produkt umožňuje účastníkovi cestovního ruchu čerpat některé služby se slevou, případně zadarmo (Pásková a Zelenka, 2012).

3.4 Destinace

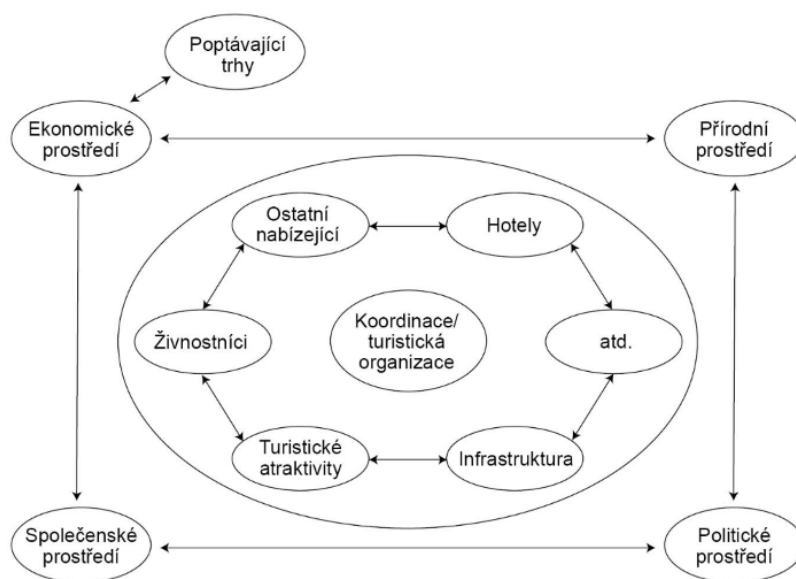
Na pojem destinace se můžeme podívat z několika úhlů pohledu. Původ tohoto slova, převzatého z angličtiny, pochází z latiny a v překladu má význam rozhodnutí, nebo ustanovení (Holešinská, 2022). Dle Hergeta (2018, s. 15) můžeme nejjednodušeji označit turistickou destinaci jako určitou geografickou oblast, která svými atraktivitami láká účastníky cestovního ruchu.

Z geografického pojetí je destinace spojována s prostorem. Jedná se tedy o místo, které si účastníci cestovního ruchu volí jako cíl své cesty, nebo dovolené (Holešinská, 2022). Geografickými oblastmi mohou být státy, ostrovy nebo města (Herget, 2018).

Destinaci můžeme také vnímat jako produkt cestovního ruchu. V tomto pojetí se geografická definice rozšiřuje o potenciál, který se v dané oblasti nachází. Tím můžeme chápat atraktivitu, služby, zařízení pro cestovní ruch a infrastrukturu (Holešinská, 2022). To vysvětluje například Pásková a Zelenka (2012, s. 59), kteří říkají „*destinace cestovního ruchu je cílová oblast, typická významnou nabídkou*

atraktivit cestovního ruchu a infrastruktury cestovního ruchu". Důležitou roli zde hraje marketing, prostřednictvím kterého lze ovlivňovat trh (chování turistů), což má vliv na životní cyklus destinace. Hovoříme tak o marketingovém pojetí (Holešinská, 2022).

Posledním pojetím je systémové, které poukazuje na vztahy mezi poskytovateli turistických služeb, které jsou řízeny, ale i na vazby které přicházejí z venkovního prostředí a ovlivňují chování subjektů poskytujících služby. Tento systém nejlépe zachycuje obrázek číslo 3.

Obrázek 3: Destinace jako systém

Zdroj: Převzato z Bieger (1996) cit. podle Holešinská (2022)

Jádro destinace – 6A

Většina destinací zahrnuje jádro, které se skládá z 6A, těmi jsou: attractions, accessibility, amenities, ancillary services, available packages, activities. Pojem attractions představuje hlavní nabídku cestovního ruchu (množství, kvalitu, atraktivitu), která přitahuje návštěvníky. Accessibility, v překladu dostupnost, tudíž dopravní síť (infrastruktura), která usnadňuje přístup do destinace a pohyb mezi jednotlivými atraktivitami. Následuje termín amenities, pod kterým si můžeme představit suprastrukturu CR. Ancillary services jsou služby primárně pro rezidenty, které však využívají i turisté. Můžeme si zde představit například banku, či poštu. Předposlední A jsou dostupné balíčky, které nabízí cestovní kanceláře. Šestá A jsou aktivity, které destinace nabízí turistům (Herget, 2018).

4 Charakteristika vybraného subjektu v ČR

Tato kapitola se zaměřuje na charakteristiku vybraného subjektu industriálního cestovního ruchu v České republice, kterým je areál Dolní Vítkovice v Ostravě. Kapitola začíná popisem destinace Ostrava a její organizací destinačního managementu. Dále bude tato část bakalářské práce zahrnovat historický vývoj Dolních Vítkovic, popis jednotlivých důležitých objektů a jejich transformace a také kulturní význam této lokality.

4.1 Město Ostrava jako destinace

Ostrava, je se svým počtem obyvatel 284 504 (údaj z roku 2023) a rozlohou 214 m² třetí největší město České republiky a největší město Moravskoslezského kraje (ČSÚ, 2023). Ostrava je důležitým dopravním uzlem a se svou polohou také hlavní křižovatkou v kraji. Město leží 360 km od hlavního města Prahy a 170 km od Brna. Vzdálenost mezi Ostravou a polskými Katovicemi je 90 km. Hranici mezi Moravou a Slezskem tvoří dvě významné řeky Opava a Odra, další řeky, které Ostravou protékají jsou Ostravice a Lučina (ČSÚ, 2023).

I přesto, že je Ostrava známá pro svou industriální minulost a ve městě lze najít spoustu technických, či průmyslových památek a muzeí, mohou zde lidé navštívit i neméně zajímavé historické památky a kulturní zařízení. Mezi nejznámější navštěvovaná místa patří Slezskoostravský hrad, Vyhlídková věž Nové radnice, nebo PLATO – městská galerie současného umění (VISITOSTRAVA!!!, 2024). Dalším oblíbeným turistickým cílem je ZOO Ostrava z roku 1951, která nyní chová přes více než 4000 zvířat (ZOO Ostrava, 2024). Na prvním místě v návštěvnosti je areál Dolní Vítkovice, kterému se věnuje samostatná kapitola této bakalářské práce.

4.1.1 Organizace destinačního managementu TO OSTRAVSKO

Oblastní organizaci destinačního managementu TO Ostravsko, která získala svou certifikaci v lednu 2024, spravuje společnost Černá louka s.r.o. Mezi hlavní aktivity, o které se organizace stará patří koordinace aktivit v cestovním ruchu a uskutečňování marketingových činností na finálních trzích. Organizace má za cíl zvýšit povědomí o turistických možnostech v Ostravě a okolí, zlepšit kvalitu nabízených služeb a rozšířit tuto nabídku o nové produkty CR, které zvýší návštěvnost kraje (Ostravainfo.cz, 2024).

Organizace TO Ostravsko spolupracuje s podniky v cestovním ruchu, zaměřuje se na posílení značky Turistické oblasti Ostravsko a nabízí služby průvodce. Další důležitá činnost, kterou má destinační management na starosti je provoz turistických informačních center, kterých je v Ostravě 5 –Infocentrum Elektra, Věž, Přívoz, Svinov a INFO JIH!!! (Ostravainfo.cz, 2024).

4.1.2 Návštěvnická karta – OSTRAVACARD!!!

Návštěvnická karta OSTRAVACARD!!! je produkt, který spadá pod správu destinačního managementu TO Ostravsko!!! a lze vidět na obrázku č.4. Návštěvník tuto papírovou kartu získá od svého ubytovatele zdarma pokud je ubytován v městě na dvě a více nocí. Karta je nepřenositelná a v platnosti pouze po dobu pobytu. Host má povinnost se při používání prokázat identifikačním dokladem. (Ostravacard.eu, 2024).

Držitel karty má možnost využít slevy v oblasti gastronomie, volnočasových aktivit a nakupování suvenýrů. Mezi zainteresované subjekty patří například Vyhlídková věž Nové radnice, ZOO Ostrava nebo Slezskoostravský hrad. V Dolnovítkovském areálu lze využít slevu na vstupné do Velkého světa techniky a Malého světa techniky U6. Velikost slevy se liší podle objektů v rozmezí od 10 do 30 % (Ostravacard.eu, 2024).

Obrázek 4: Návštěvnická karta OSTRAVACARD!!!

Zdroj: Převzato z OSTRAVACARD!!! (2024)

4.2 Dolní Vítkovice – Ostrava

Mezi jeden z nejvýznamnějších objektů v oblasti industriálního cestovního ruchu patří v České republice areál Dolních Vítkovic v Ostravě k vidění na obrázku č. 5, někdy také označován zkratkou DOV (Dolina, 2015). Dolní Vítkovice lze charakterizovat jako světově originální komplex, kde v letech 1828–1998 probíhala těžba uhlí a výroba surového železa. V současné době se se objekt transformoval do jedinečného vzdělávacího, kulturního a společenského centra, které má mezinárodní přesah (Dolní Vítkovice, 2024). Tento areál byl první památkou z České republiky, který je zapsán na seznam Evropského kulturního dědictví (Severní Morava, 2024).

S areálem Dolních Vítkovic a jeho revitalizací je úzce spjata jméno Josef Pleskot. Ing. arch. Josef Pleskot je významný český architekt, který absolvoval fakultu architektury Českého vysokého učení technického v Praze a v roce 1991 založil atelier AP (APatelier, 2023). Mezi jeho nejznámější stavby patří radnice v Benešově, dále sídlo ČSBO v Praze-Radlicích nebo průchod valem Prašného mostu na Pražském hradě. Dolní Vítkovice představují jeho dosud největší realizaci a sám ji označuje jako "srdeční záležitost". Díky práci Josefa Pleskota se architektura v této oblasti posouvá na úroveň evropských projektů (Volf et al., 2013).

Obrázek 5: Dolní Vítkovice

Zdroj: Převzato z dolnivitkovice.cz (2024)

4.2.1 Historie areálu

Původní společnost na výrobu a opracování železa byla Rudolfem Habsburským (olomouckým arcibiskupem) založena v roce 1828 v malé vsi Vítkovice. Tento podnik dostal po svém zakladateli název Rudolfova huť (Vítkovice a.s., 2024).

V září roku 1830 byl zahájen provoz, který se měl ze začátku věnovat převážně výrobě kolejnic pro plánovanou dráhu spojující Vídeň a Halič, nakonec však proběhlo významné rozšíření produktového portfolia. Po úmrtí Rudolfa Habsburského převzala kontrolu nad železárnami skupina bankéřů z Vídně, která se nazývala Vítkovické těžířstvo (Vítkovice a.s., 2024). V čele Vítkovického těžířstva stál Salomon Mayer Rothschild, který se roku 1843 stal jediným majitelem podniku, pod jehož vedením došlo k značnému rozvoji (Knížek, 2018).

Rozsáhlou modernizací prošel areál Dolní Vítkovice v roce 1876, kdy se stal generálním ředitelem Paul Kupelwieser, který se zasloužil také o výstavbu nových budov. Tři roky předtím se spolumajiteli stali Gutmannové a společnost se přetransformovala na Vítkovické horní a hutní těžířstvo. Během doby, kdy podnik řídil Kupelwieser se z původní venkovské obce Vítkovice stalo důležité průmyslové město (Knížek, 2018). Byly zde zavedeny školy, školky nebo například jídelny a hotely (Vítkovice a.s., 2024).

Během první světové války byla skoro většina oceli použita k výrobě zbraní. V počátcích Československa přispívaly Vítkovice k technologickému vývoji – příkladem může být vznik první elektronické čisticí stanice na vysokopecní plyn v roce 1926 či podíl na plynofikaci automobilového průmyslu. Po tomto pozitivním vývoji přišla roku 1929 celosvětová hospodářská krize, která vedla k poklesu produkce. I přes tuto situaci byla vytvořena řada zajímavých staveb, ke kterým se řadí most v Záporoží přes řeku Dněpr nebo Libeňský plynojem ve tvaru koule v Praze (Knížek 2018). Po roce 1945 došlo ke vzniku státního podniku Vítkovické železářny, kterému se podařilo prosadit na mezinárodních trzích a uskutečnit několik zakázek pro státy jako je Egypt, Irák nebo Čína. Během těchto let zde probíhala rekonstrukce a zmodernizování areálu.

Z Vítkovických železáren se v roce 1992 stala akciová společnost a nastala celková změna struktury podniku a ukončení některých výrobních aktivit. Roku 1996 bylo vládou České republiky rozhodnuto o ukončení výroby surového železa

ve Vítkovicích. Výroba byla ukončena 27. září 1998, kdy zde proběhl poslední odpich vysoké pece, který nadobro ukončil významnou část historie (Pavlišák, 2012). Od tohoto roku byla budoucnost areálu nejasná. Významnými lety byly 2000 a 2002 kdy byly části industriálního objektu Dolní Vítkovice a Hlubina zapsány jako národní kulturní památky. Velké změny nastaly až o rok později, kdy areál přešel pod správu nového vlastníka, který chtěl zachovat tento jedinečný areál i pro budoucí generace (Vítkovice a.s., 2024). Od března roku 2024 se je ředitelkou areálu Dolních Vítkovic Renata Černá (Dolní Vítkovice, 2024).

4.2.2 Objekty v areálu Dolní Vítkovice

V následující části budou jednotlivě popsány objekty, které byly v rámci areálu Dolních Vítkovic revitalizovány a nově zpřístupněny pro návštěvníky. Podrobněji bude popsán vývoj těchto staveb od historie až po současnost. Obrázek 6 zobrazuje aktuální plánec Dolních Vítkovic a rozvržení jednotlivých budov.

Obrázek 6: Mapa areálu Dolní Vítkovice

Zdroj: Převzato z dolnivitkovice.cz (2024)

Multifunkční aula Gong

Plynojem, ze kterého vznikla multifunkční aula Gong byl dostaven v roce 1924. Stavba byla zahájena kvůli dvěma hlavním důvodům, prvním bylo zachytávání čistého plynu

z vysokých pecí a druhým udržování potřebného tlaku v plynové síti (Volf et al., 2013). V roce 1998 zde po osmdesáti sedmi letech plynojem naplnil svůj účel a došlo k ukončení provozu. Dlouho se diskutovalo o novém využití této stavby, zda z ní udělat pouze industriální památku, či ji vdechnout nový život (Pavliňák, 2012).

Z mnoha možných řešení se jako ideální ukázal architektonický návrh Josefa Pleskota, kde bylo nutné zvednout zvon plynojemu o 1492 centimetrů, jedině tak bylo možné dosáhnout požadované velikosti. V listopadu roku 2010 započala přípravná fáze, po které v lednu 2011 pracovníci Hutních montáží pomocí hydraulických zařízení vyzvedli zvon o hmotnosti osm set tun o již zmíněných 1492 centimetrů (Volf et al., 2013).

Dokončení revitalizace plynojemu ve víceúčelovou halu proběhlo v polovině roku 2012. Veřejnosti byla aula Gong, jejíž jméno dostala, protože krásně přenáší zvuk, zpřístupněna v květnu, když se zde konala první akce – koncert Jaromíra Nohavici společně s Janáčkovou filharmonií (Volf et al., 2013; Pavliňák 2012).

V současné době dokáže aula pojmout až 2 500 návštěvníků. V přízemí stavby se nachází vstupní hala, kde má své sídlo Informační centrum Dolních Vítkovic, dále Galerie Gong, která je určena k vystavování různých expozic a výtvarných děl a je unikátní zejména v tom že umožňuje vystavovat velkorozměrová díla (Kudyznudy.cz, 2024). V dalších patrech jsou k dispozici konferenční místnosti a sál s kapacitou 400 osob. O patro výše může návštěvník obdivovat hlavní sál (Volf et al., 2013). Víceúčelová aula je využívána pro vzdělávací, kulturní a společenské akce. V roce 2013 získal Gong navržený architektem Josefem Pleskotem ocenění stavba roku (Kudyznudy.cz, 2013).

Vysoká pec č. 1 a Bolt tower

Vysoká pec č.1 je pro areál dalším zásadním objektem. První vysoká pec se nachází na historicky nejstarším místě, přesně zde byla roku 1871 zahájena první výstavba. Svou finální podobu, tak jak je známá dnes, dostala v roce 1988 a v té době se řadila k nejmodernějším svého druhu ve střední Evropě (Volf et al., 2013). K ukončení její činnosti došlo 27. září 1998, od té chvíle patřila k nejvýznamnějším průmyslovým stavbám, a z tohoto důvodu byla později vybrána mezi první tři objekty, které byly renovovány (Pavliňák, 2012). O čtyři roky později byla tato stavba označena národní kulturní památkou industriální architektury. Roku 2006 byla vysoká pec dokonale

technicky z renovována, čímž bylo umožněno její sezónní využití jako naučné průmyslové atrakce demonstrující komplexní způsob tavby železa (Volf et al., 2013).

Mezi lety 2011 a 2012 proběhla rekonstrukce podle projektu již zmíněného architekta Josefa Pleskota, po které se pec proměnila v interaktivní naučnou stezku a vyhlídkovou terasu vybavenou dalekohledy, ze které je rozhled na celý areál DOV, Ostravu a také hřeben Moravskoslezských Beskyd (Pavliňák, 2012; Dolní Vítkovice, 2024).

Nástavba z roku 2015, která svým tvarem připomíná šroub dala stavbě anglický název Bolt Tower. Bolt Tower získala ve stejném roce ocenění Stavba roku a je pokřtěná světoznámým atletem Usainem Boltem (Dolní Vítkovice, 2015). Se svou výškou bezmála 80 metrů je budova hlavní dominantou města Ostrava (Jiříček, 2018; Dolní Vítkovice, 2024).

Malý svět techniky

Z šesté energetické ústředny z 30. let 20. století, která byla vytvořena pro dvě plynová dmychadla, se po rekonstrukci stal Malý svět techniky. Dmychadla sloužila na výrobu stlačeného vzduchu, který se následně zahřál na 1 200 stupňů a poté podporoval hoření ve vysoké peci č.1. Obě plynová dmychadla pochází přímo z Vítkovic. V roce 1938 bylo vyrobeno první a o deset let později druhé. Každý tento stroj váží 900 tun (Volf et al., 2013). Tyto dmychadla jsou také hlavními vystavovanými předměty v Malém světě techniky, jindy nazývané U6 (Pavliňák, 2012).

Na rekonstrukci se architektonicky podílel Zdeněk Fráněk. Hlavním cílem bylo upravit budovu tak, aby se zachovala její autenticita, ale zároveň ji adaptovat pro potřeby expozice (Volf et al., 2013). Koncept Malého světa techniky je oproti tradičním muzeím založen na interaktivitě. Návštěvník si může vystavené předměty osahat či vyzkoušet a tím se více přiblížit k tradiční technologii (Dolní Vítkovice, 2024). Celá výstava je inspirována díly francouzského spisovatele Julese Verna, který byl jedním z prvních spisovatelů zabývajících se technickým vizionářstvím. V expozici se tedy odráží témata a atmosféra jeho známých románů jako je například "Cesta kolem světa za 80 dní" nebo "Ocelové město" (Volf et al., 2013).

Hlavní část objektu tvoří výstavní hala o rozloze 900 m², v přízemí se nachází vzdělávací prostor tvořený třemi učebnami a velkým sálem s moderním vybavením.

Na tvorbě programu výukového sálu se podílí sdružení Dolní oblast Vítkovice a Vysokou školou báňskou (Volf et al., 2013). První otevření budovy proběhlo na podzim 2012 a poté budova prošla v červnu roku 2023 rozsáhlou rekonstrukcí, aby mohla návštěvníkům nabídnout nové zážitky (Pavliňák, 2012; Dolní Vítkovice, 2024).

Velký svět techniky – Science and Technology Centre

Budova Velkého světa techniky, kterou navrhl Josef Pleskot s jeho ateliérem, se od předchozích zmíněných objektů liší tím, že byla vybudována od základů. Hlavním úmyslem, kvůli kterému byla tato stavba vybudována bylo zvýšení povědomí a prestiže vědy a výzkumu (Pavliňák, 2012). Charakteristická je pro Velký svět techniky jeho zrcadlová fasáda, která dělá budovu nepřehlédnutelnou.

Uvnitř jsou na ploše 14 000 m² čtyři stálé výstavy: Dětský svět, Svět vědy a objevů, Svět civilizace a Svět přírody. V prostorách Velkého světa techniky je také umístěno 3D kino pro 194 diváků, které promítá přírodovědné a zeměpisné dokumenty z dílny britské společnosti BBC (Dolní Vítkovice, 2024).

4.2.3 Nabídka prohlídkových okruhů

Areál Dolních Vítkovic nabízí pro návštěvníky čtyři prohlídkové okruhy, kde se mohou seznámit s historií této oblasti a získat informace, které se týkají výroby surového železa. Pro zahraniční turisty je zde připravena bezplatná služba audio průvodce. Návštěvník má tedy možnost poslechnout si identický výklad českého průvodce v angličtině, němčině a polštině. Pro větší skupiny (10 a více osob) je při včasné rezervaci zajištěna prohlídka v cizím jazyce (Dolní Vítkovice, 2024).

Vysokopecní okruh vč. návštěvy Bolt Tower

První komentovaná prohlídka nese název Vysokopecní okruh včetně návštěvy Bolt Tower a trvá přibližně 100 minut, během kterých se návštěvník dozví informace o Vysoké peci č. 1 a historii Vítkovic. Tato prohlídka začíná procházkou po areálu, pokračuje jízdou skipovým výtahem a nahlédnutím uvnitř vysoké pece. V průběhu prohlídky je také 30minutové volno na prohlídku Bolt Toweru (Dolní Vítkovice, 2024).

KOX

Prohlídkový okruh číslo 2 se jmenuje KOX a jak název vypovídá týká se výroby koksu a těžby černého uhlí na Ostravsku. Tato prohlídka je zajímavá využitím rozšířené reality, která návštěvníkům nabízí ukázkou toho, jak fungovaly koksárenské baterie (Dolní Vítkovice, 2024).

Bolt Café

Třetí variantou je pouze návštěva Bolt Café a jeho vyhlídkové terasy. Vzhledem k oblíbenosti tohoto místa je důležité mít rezervaci místa. Rezervaci lze udělat elektronicky, či telefonicky (Dolní Vítkovice, 2024).

Architektura Dolních Vítkovic

Poslední prohlídku, kterou objekt Dolní Vítkovice nabízí je Architektura Dolních Vítkovic. Tato prohlídka se týká především transformace původního průmyslového areálu ve společenské centrum vzdělávání a kultury. Během výkladu průvodce vysvětluje pojem brownfield a také seznamuje účastníky prohlídky se jmény současných architektů, ale i s těmi které Vítkovice ovlivnili v minulosti (Dolní Vítkovice, 2024).

4.2.4 Akce konané v areálu Dolní Vítkovice

Dolní oblast Vítkovice je oblíbeným místem pro konání různých kulturních a společenských akcí, jako jsou například divadelní představení, koncerty, nebo výstavy. Níže jsou popsány dva nejznámější festivaly, které se na tomto místě každoročně konají.

Colours of Ostrava

Festival Colours of Ostrava se ve městě každoročně koná již od roku 2002. Jedná se o čtyřdenní hudební festival, kde se setkává mnoho žánrů a tvůrců z celého světa. Do areálu Dolní Vítkovic se přesunul z Černé louky v roce 2012 (Colours of Ostrava, 2024).

Beats for love

V industriálním areálu Dolních Vítkovic se pořádá i další hudební akce, kterou je festival Beats for love. Festival každý rok organizuje program pro fanoušky elektronické taneční hudby z celé České republiky a Evropy (Beats for love, 2024).

5 Charakteristika vybraného subjektu v zahraničí

Následující kapitola se bude věnovat popisu vybraného zahraničního subjektu, kterým je bývalý uhelný důl Zollverein v německém městě Essen. Na úvod bude představeno město Essen jako destinace a místní organizace destinačního managementu, obdobně jako v předchozí kapitole. Kapitola bude dále pokračovat popisem areálu Zollverein. Blíže bude popsána historie a charakteristika jednotlivých budov a jejich transformace na kulturní a společenské centrum.

5.1 Město Essen jako destinace

Město Essen leží ve spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko a má rozlohu 210 km². Jeho rozloha a počet obyvatel cca 580 000 ho řadí mezi deset největších měst v Německu. Město je rozděleno na 9 městských částí a skoro polovinu jeho rozlohy v současné době tvoří zeleň. Díky své centrální poloze v Porúří je město snadno dostupné autem, vlakem i letadlem. Letiště v Düsseldorfu je vzdálené 35 kilometrů (visitessen.de, 2024).

Město Essen prošlo v průběhu staletí dynamickými změnami. Vzniklo kolem roku 850 jako středověká osada s klášterem, dále se stalo jedním z nejvýznamnějších světových center uhelného a ocelářského průmyslu a nyní se z Essenu stává metropole, která je sídlem celosvětově působících firem (visitessen.de, 2024).

5.1.1 Organizace destinačního managementu Severní Porýní-Vestfálsko

Ve spolkové zemi Severní-Porýní Vestfálsko se nachází dvě organizace, které se starají o propagaci destinace a spolupráci mezi společnostmi z oblasti cestovního ruchu.

Tourismus NRW e.V

Tourismus NRW je německá organizace zastřešující cestovní ruch ve spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko, která vznikla v roce 1997 z iniciativy Ministerstva hospodářství. Sídlo organizace se nachází v Düsseldorfu. V současné době má přibližně 70 členů, mezi které patří krajské a městské organizace cestovního ruchu, turistická zařízení, podniky a spolky. Členy jsou například letiště v Düsseldorfu, Dortmundu nebo Kolíně/Bonnu, dále skupina Lindner Hotels, Visit Essen, Ruhr Tourism a mnoho dalších. Spolupracuje také s nadací Zollverein, které se bude věnovat celá následující kapitola bakalářské práce. Spolu se svými partnery se

regionální sdružení snaží prezentovat Severní Porýní-Vestfálsko na národní, ale i mezinárodní úrovni jako významnou turistickou destinaci a posílit fungování spolkové země jako celku (Tourismus NRW e.V., 2024).

Ruhr Tourismus GmbH

Součástí organizace Tourismus NRW e.V je společnost Ruhr Tourismus GmbH, která se zaměřuje pouze na konkrétní oblast Porúří. Byla založena v roce 1998 s úkolem koordinovat a realizovat rozvoj, marketing a prodej produktů cestovního ruchu a volného času. Hlavním rysem všech aktivit organizace je kooperativní přístup, při kterém jsou partneři z regionu sdruženi pod jeden podnik, tak aby posílili identitu této oblasti (Regionalverband Ruhr, 2024).

5.1.2 Návštěvnická karta Porúří RUHR.TOPCARD

Karta Ruhr.topcard kterou lze vidět na obrázku 7, je jedním z produktů cestovního ruchu, který spravuje společnost Ruhr Tourismus GmbH. Karta je určena pro rezidenty i pro turisty. Přes více než 90 turistických cílů, jako jsou zoologické zahrady, aquaparky, výlety lodí nebo muzea, nabízí s kartou jednorázové vstupné zdarma. Další partneři nabízí držitelům karty 50 % slevu (Ruhr.topcard, 2024).

Ruhr.topcard je platná jeden rok a to od listopadu do konce října následujícího roku. Cena této karty je 66 eur pro dospělého a 42 eur pro děti. Zakoupení je možné na více než 140 prodejních místech v celém Severním Porýní-Vestfálsku, online na webové stránce, nebo telefonicky na infolince (Ruhr.topcard, 2024).

Obrázek 7: Návštěvnická karta RUHR.TOPCARD

Zdroj: Převezato z ruhr.topcard.de (2024)

5.2 Uhelný důl Zollverein

Bývalý uhelný důl Zollverein (obrázek č. 8) byl kdysi největší a nejvýkonnější na světě, také se jednalo o největší centrální koksovnu v Evropě. Aktuálně je areál úspěšné turistické centrum s širokou nabídkou kulturních a volnočasových aktivit. Komplex se nachází v německé spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko a na rozloze 100 hektarů zde stojí budovy a zařízení, které udržuje a provozuje Nadace Zollverein. Tato nadace se zároveň stará i o budoucí rozvoj (zollverein.de, 2024).

V Porúří se těžilo uhlí ve stovkách dolů, ale pouze důl a koksovna Zollverein je od prosince roku 2001 zapsán na seznam světového dědictví UNESCO. Objekt byl na seznam zapsán nejen kvůli jedinečné architektuře Bauhaus stylu, ale také z důvodu stavební proměny kraje (Stojanová, 2014). Bývalý průmyslový areál se tak řadí mezi nejvýznamnější industriální památky na světě. Průkopníkem a architektem, který se zasloužil o podobu Porúří po ukončení těžby uhlí je Dr. Werner Müller. K uctění jeho celoživotního díla je po něm od roku 2020 pojmenováno náměstí před úpravnou uhlí (zollverein.de, 2024).

Obrázek 8: Uhelný důl Zollverein

Zdroj: Převzato z Zeche Zollverein (2024)

5.2.1 Historie uhelného dolu Zollverein

Historie uhelného dolu Zollverein sahá do roku 1847, kdy dal podnikatel a průkopník průmyslu Franz Haniel pokyn k vyhloubení první šachty na severu Essenu (Zollverein,

2024). Na severu města Essen se nacházely velké zásoby černého uhlí, takže kromě zakládajícího dolu přibýlo během 60 let několik dalších.

Projektováním dolu byli pověřeni dva mladí architekti Fritz Schupp (1896–1974) a Martin Kremmer (1894–1945), kteří už měli zkušenosti s průmyslovou výstavbou v Porúří. Zollverein byl od počátku považován za technický a estetický vrchol modernismu na jehož realizaci úzce spolupracovali architekti a inženýři. Zollverein se stal vzorovým dolem, kde byly splněny veškeré požadavky majitele dolu – společnosti Vereinigte Stahlwerke AG (zollverein.de, 2024).

Poslední nejznámější šachtový komplex číslo 12 byl v dole Zollverein vybudován v roce 1928 až 1932 pod vlivem celosvětové snahy o mechanizaci a racionalizaci. S roztočením kol nad halou XII byl uveden do provozu vysoce výkonný průmyslový komplex s převážně automatizovanými pracovními procesy. Od této chvíle byl důl vedle 55 metrů vysoké těžní věže považován za největší a nejvýkonnější na světě. Od zahájení provozu až do jeho konce v roce 1986 bylo v tomto dole vytěženo celkem 240 milionů tun uhlí (zollverein.de, 2024).

Mezi lety 1957 až 1961 byla též podle návrhu architekta Fritze Schuppa vystavena západně od šachty XII koksovna Zollverein. Koksovna vytvořila další výrobní kapacity a v době svého největšího rozmachu zaměstnávala přibližně 1 000 zaměstnanců. Byla uzavřena v roce 1993 jako poslední fungující výrobní závod společnosti (zollverein.de, 2024).

Důl Zollverein byl uzavřen 23. prosince 1983 jako jeden z posledních ze zhruba 290 dolů v Essenu. Několik dní před uzavřením byl areál zapsán na seznam památkově chráněných objektů a tím zachráněn před demolicí. Během let (1989–1999) se stal Zollverein vedoucím projektem programu Mezinárodní stavební výstavy IBA Emscher Park, jejímž úkolem byla přeměna rozsáhlých průmyslových objektů v oblasti Severního Porúří. V roce 1989 započala první etapa rekonstrukce s důrazem na zachování jejich původního charakteru a historické hodnoty. O deset let později se Zollverein stal ústředním bodem nově vznikající Stezky průmyslového dědictví (zollverein.de, 2024).

V roce 2001 byl bývalý důl a koksovna zapsán na seznam světového dědictví UNESCO. Tato událost vedla k dalšímu rozšíření areálu. O rok později nizozemský architekt Rem Koolhaas se svým týmem vytvořil plán na přeměny tohoto místa

na obchodní a kulturní centrum. Jako první byla roku 2010 přestavěna úpravna uhlí, tak aby její prostory byly vhodné pro muzeum Porúří a návštěvnické centrum. Zollverein získal pozornost jako mezinárodní model osvědčených postupů úspěšné transformace bývalých průmyslových areálů a stal se tak příkladem pro další podobné objekty (zollverein.de, 2024).

5.2.2 Objekty v areálu Zollverein

Areál bývalého uhelného dolu a koksovny Zollverein se dělí na dvě části Kokerei, v překladu koksovnu a Zeche - důl. Rozložení jednotlivých objektů je k vidění na obrázku 9.

Obrázek 9: Mapa areálu bývalého uhelného dolu Zollverein

Zdroj: Převzato z zollverein.de (2024)

Ruhr Museum

Historie Muzea Porúří sahá do roku 1901, které v té době sídlilo v centru města Essen. Expozice tvořila převážně místní historie, přírodopis a etnologie. Od počátku byla snaha o rozšíření na průmyslové muzeum pro celý rýnsko-vestfálský okres. V dalších letech se muzeum kvůli velikosti vystavených exponátů několikrát stěhovalo. V roce 1954 se natrvalo usídlilo v Knaudtově vile a o 10 let později bylo rozšířeno o novou budovu. Novou strukturu muzeum získalo v roce 2008, kdy bylo založeno jako

Nadace Ruhr Museum a přestěhováno do bývalého dolu Zollverein (ruhrmuseum.de, 2024).

Ruhr Museum bylo otevřeno v roce 2010 v bývalé úpravně uhlí jako Regionální muzeum Porúří. Ve stálé expozici je šest tisíc vystavených předmětů odkazujících na přírodní a kulturní historii regionu od vzniku uhlí před 300 miliony let až po dnešní strukturální proměnu. Muzeum dále disponuje rozsáhlými sbírkami z oblasti průmyslových a sociálních dějin, archeologie, geologie a fotografie. Kromě stálé expozice jsou zde také speciální výstavy a pestrá nabídka workshopů. Návštěvník má možnost navštívit komentované prohlídky, exkurze, či přednášky (Stiftung Zollverein, 2024).

Stálá expozice je doprovázena aplikací s audioprůvodcem, která návštěvníka provede historií Porúří na míru. Aplikace lze stáhnout do jakéhokoliv chytrého mobilního telefonu a je k dispozici v 5 jazycích: němčině, angličtině, španělštině, francouzštině a nizozemštině (zollverein.de, 2024).

Grandhall Zollverein

Grand Hall je v současné době multifunkční hala, kde se konají různorodé akce. Budova byla uvedena do provozu v roce 1961 a původně sloužila jako sací a kompresorová hala v bývalé koksovně. Hala plnila svůj účel více než 30 let, dokud nedošlo v roce 1993 k ukončení její činnosti. Nadace Zollverein se o obnovu a zachování této industriální památky stará od roku 1998 (grand-hall.de, 2024).

Ve Grand Hall jsou na rozloze 4 000 m² k dispozici různé prostory odlišných velikostí. Celá prostorová koncepce byla navržena flexibilně, aby našla široké využití. Kromě samotného sálu pro 2 400 lidí, který se nachází v prvním patře, je v přízemí budovy také foyer a klub s kapacitou 800 lidí. Všechny prostory budovy jsou bezbariérové a vybavené výtahy (zollverein.de, 2024).

Salzlager

Budova Salzlager, v překladu sklad soli, byla postavena v roce 1958 jako součást trojdílného komplexu budov koksovny. Sklad soli byl podle návrhu architekta Fritze Schuppa postaven jako železobetonová hala se sedlovou střechou. V tomto objektu se původně nacházelo zařízení na sušení a skladování soli (síranu amoného), který

vzniká jako vedlejší produkt při výrobě koksu. Podle toho dostal Salzlager své jméno (zollverein.de, 2024).

Od roku 2001 je v bývalém skladu umístěno dílo ve tvaru spirály s názvem "Palace of projects" od umělců Ilyi a Emilie Kabakov. Jedná se o průchozí dřevěnou konstrukci potaženou bílou látkou, která doplňuje mohutnou dřevěnou konstrukci haly a vytváří tak na ploše velikosti 750 m² inspirativní atmosféru pro tvůrčí dílny, konference, koncerty a velké slavnostní večere (Stiftung Zollverein, 2024).

Mischanlage

Budova Mischanlage se v době provozu dolu používala k míchání uhlí různé kvality, které sloužilo k výrobě koksu. Její provoz byl ukončen v roce 1993. Nyní tento objekt o ploše 2 000 m² slouží jako výstavní a společenská hala, která má díky své univerzálnosti široké využití. Jedinečný postindustriální objekt Mischanlage každý rok hostí regionální festival umění Ruhrtriennale (zollverein.de, 2024).

Haly v areálu Zollverein

Haly v areálu Zollverein mají z venku stejný typický vzhled. Tento vzhled se charakterizuje podlouhlými okny, cihlovou fasádou a čistými liniemi bez ozdob. Celkově se v areálu nachází pět hal označených čísly 5, 6, 8, 10 a 12. Haly, které byly dříve postaveny pro těžbu, přepravu a zpracování uhlí, jsou dnes oblíbeným místem pro pořádání akcí (zollverein.de, 2024).

Skrz halu s číslem 12, která dříve nesla název Lesenbandhalle, od roku 1932 až do poloviny 60. let 20. století procházelo pět dopravních pásů. Na těchto pásech jezdilo uhlí, které dělníci ručně třídili a přesouvali jinam. O vzhled budovy, který je ovlivněn bauhausem se zasloužili architekti Fritz Schupp a Martin Kremmer. Po uzavření dolu se z haly číslo 12 stala pasáž s ateliéry, dílnami, kongresovými místnostmi a kancelářemi (zollverein.de, 2024). Od roku 1994 zde také sídlí umělecká společnost Arka Kulturwerkstatt e.V. Tato společnost se mezi prvními podílela na obnově památky světového dědictví (zollverein.de, 2024; arka-kulturwerkstatt.de, 2024).

5.2.3 Nabídka komentovaných prohlídek

Areál Zollverein nabízí velké množství komentovaných prohlídek pro různé skupiny návštěvníků od rodin s dětmi, fotografy až po lidi se sluchovým postižením. Během

těchto prohlídek se lze seznámit s pracovními, ale i s životními podmínkami horníků a zajímavosti o proměně bývalého průmyslového objektu na památku světového dědictví (zollverein.de, 2024).

Über Kohle und Kumpfe – O uhlí a hornících

První prohlídka vede skrz autenticky dochované povrchové zařízení šachty Zollverein XII a seznamuje s výrobními procesy. Účastníci prohlídky se ve výkladu dozví o pracovních podmínkách horníků, informace o architektuře, přírodě a transformaci areálu. Prohlídka trvá přibližně hodinu (Stiftung Zollverein, 2024).

Kohlenwäsche mit Ausblick – Úpravna uhlí s výhledem

Tato prohlídka se soustředí převážně na čističku uhlí, která zpracovávala surové uhlí na řadu uhelných produktů. Na začátku této cesty je vystoupení na 45 metrů vysokou vyhlídkovou střechu, ze které si lze prohlédnout celý areál, dále pokračuje budovou odshora dolů, stejně jako v minulosti uhlí. Návštěvník má možnost během hodinové prohlídky nahlédnout do interiéru některých strojů a dozvědět se tak, jak tato zařízení fungovala (Stiftung Zollverein, 2024).

Kombiführung Zeche Zollverein – Kombinovaná prohlídka

Jak je již z názvu patrné třetí prohlídka je kombinací první a druhé a trvá dvě hodiny.

Von Kohle, Koks und harter Arbeit – Uhlí, koks a těžká práce

V doprovodu odborných průvodců se na čtvrté prohlídce návštěvníci dozví vše o cestě uhlí v koksovně – od výroby koksu až po zpracování vedlejších chemických produktů. Prohlídku také doplňuje působivá architektura a akustika (Stiftung Zollverein, 2024).

Doppelschicht – Dvojitá směna

Prohlídka nesoucí název Doppelschicht začíná v již zmíněné čističce uhlí s vyhlídkovou terasou, protože se jedná o ústřední místo v dnešním areálu Zollverein. Tuto exkurzi doplňují projekce a animované filmové sekvence, tak aby bylo pro účastníky jednodušší nahlédnout do strojů. Prohlídka pokračuje do regionálního muzea Porúří, kde je na třech podlažích nachází 6 000 exponátů, které vyobrazují přírodní a kulturní historii tohoto regionu. Za pozornost také stojí industriální architektura (zollverein.de, 2024).

Prohlídka podzemního světa Zollverein

Přestože původní podzemí se po ukončení těžby uhlí propadla a byla zasypána, vznikl nový pro návštěvníky nový zážitkový prostor s podzemím. Při této prohlídce se účastník dozví, jak uhlí vzniklo, jak se těžilo a informace o jeho přepravě a za jakých podmínek zde horníci pracovali. Exkurze je doplněna o interaktivní prvky, instalace a velkoformátové projekce. Návštěvníci mají možnost si zde na vlastní kůži zažít rizika a příležitosti, které prožívali pracovníci dolu (Stiftung Zollverein, 2024).

Kromě těchto neznámějších prohlídek nabízí areál Zollverein také interaktivní prohlídky doplněné o zajímavé hry, večerní prohlídky, prohlídky pro rodiny s dětmi, nebo speciální možnosti pro fotografy. Bývalý důl myslí také na návštěvníky se sluchovým, či jiným postižením a snaží se i pro tyto osoby zprostředkovat kvalitní prohlídky. Areál také nabízí bus tour, díky kterému si lze celý prostor pohodlně prohlédnout bez chození (zollverein.de, 2024).

5.2.4 Akce konané v areálu Zollverein

Obdobně jako v komplexu Dolní Vítkovice se i v areálu Zollverein konají zajímavé akce.

ExtraSchicht

ExtraSchicht je kulturní festival, který se koná každoročně v červnu již od roku 2001. Tento festival propojuje 50 míst oblasti Porúří a nabízí 8 hodin pestrého programu od 18:00 do 2:00. Propojenost všech zapojených subjektů zajišťuje kyvadlová autobusová doprava, která je v ceně zakoupené vstupenky. Návštěvníkům jsou otevřeny různé objekty a památky (koksovna, ocelárna, muzeum). Součástí programu je například pouliční divadlo, tanec nebo světelná show (Extraschicht, 2024).

6 Komparativní analýza

Tato kapitola bakalářské práce je zaměřena na komparativní analýzu výše charakterizovaných významných industriálních areálů Dolní Vítkovice v České republice a Zollverein v Německu. Porovnání těchto lokalit je provedeno z hlediska několika faktorů. Zvolenými faktory jsou nabídka služeb pro návštěvníky, návštěvnost a marketingové aktivity. Výsledky komparativní analýzy jsou v závěrečné kapitole využity k vlastním návrhům a doporučením.

6.1 Nabídka služeb pro návštěvníky

Prvním faktorem, který je porovnáván je nabídka služeb pro návštěvníky. V této podkapitole jsou porovnány stravovací a ubytovací služby, možnost dopravy a parkování, sezónní nabídka, prohlídky či návštěvnické karty.

6.1.1 Stravovací a ubytovací zařízení

Dolní Vítkovice

Areál Dolní Vítkovice disponuje několika gastronomickými provozy. Návštěvníkům jsou k dispozici čtyři kavárny:

- **Bolt Café** – zážitková kavárna, která se nachází ve výšce 80 m nad zemí.
- **Kavárna Velký svět techniky**, jak je z názvu patrné nabízí rychlé občerstvení v budově Velkého světa techniky.
- **CØKAFFÉ** – toto zařízení je kombinací kavárny, cukrárny, pekárny a pražírny, která využívá kvalitní lokální a sezónní suroviny.
- **Kavárna U6** – kavárna umístěna v prostorách Malého světa techniky U6 (Dolní Vítkovice, 2024).

Dalšími dvěma stravovacími zařízeními jsou restaurace a pekárna s pizzerií:

- **Restaurace VP ART** – restaurace je součástí hotelu VP1 a nabízí své služby hotelovým hostům i široké veřejnosti (hotelvp1.cz, 2024).
- **Pizza chleba DOV** – spojení pekárny a pizzerie umístěné ve foyer multifunkční haly Gong (Dolní Vítkovice, 2024).

Ubytovací zařízení je v areálu pouze jedno, a to hotel VP1, který byl otevřen v březnu roku 2024. Hotel sídlí v bývalém zdravotnickém středisku a je rozdělen na dvě části a každá nabízí jiný druh ubytování:

- **VP1 ART:** apartmány o rozloze 43,3 m² vhodné pro skupiny až 5 osob, studia se stejnou výměrou pro 2 až 4 lidi a dvoulůžkové pokoje, které mají velikost 21,1 m²
- **VP1:** dvoulůžkový pokoj typu komfort nebo standard.

V první části VP1 se nachází celkem 74 dvoulůžkových pokojů a v druhé části VP1 ART je 6 apartmánů, 6 studií a 11 pokojů (hotelvp1.cz, 2024).

Zollverein

V areálu bývalého uhelného dolu Zollverein se nachází 6 stravovacích zařízení – dvě kavárny:

- **Café Zollverein** – nabídka kávy s historickým nádechem.
- **Café Kohlenwäsche** – kavárna v bývalé úpravně uhlí, kde se hosté mohou posadit mezi památkově chráněné historické stroje.

Tři restaurace a jedno bistro:

- **The Mine** – moderní restaurace v bývalé šachtě XII nabízí sezónní pokrmy a středomořskou kuchyni, je také vhodným místem pro oslavy, svatby a firemní večírky.
- **Casino Zollverein** – v této restauraci se spojuje industriální architektura s vynikajícími pokrmy a stolováním.
- **Die Kokerei** – spojení restaurace a kavárny se sezónními pokrmy a teplými i studenými nápoji s výhledem na bývalou koksovnu.
- **Bistro Schacht XII** – bistro se specializací na grilované pokrmy (zollverein.de, 2024).

Ubytovací zařízení se zde stejně jako v Dolních Vítkovicích nachází pouze jedno, a to hotel Friends, ten nabízí hostům ubytování v 64 designových pokojích zaměřených na 5 hlavních témat Zollvereinu jako je například hornictví nebo pokoj důlního hrdiny. Tento hotel má pobočky také v Düsseldorfu, Hückelhovnu a Kolíně nad Rýnem (#hotelfriends, 2024).

Nabídka ubytovacích a stravovacích zařízení se v obou areálech příliš neliší. Rozdíl je zde takový, že Zollverein disponuje většími stravovacími zařízeními, které jsou vhodné i pro svatby, oslavy či firemní večírky.

6.1.2 Doprava a parkování

Dolní Vítkovice

Areál Dolní Vítkovice je z hlavního nádraží a centra města Ostravy velmi dobře dostupný městskou hromadnou dopravou. V blízkosti komplexu se nacházejí dvě tramvajové zastávky linek 1,2 - Dolní Vítkovice a Dolní Vítkovice Hlubina (Dopravní podnik Ostrava, 2024). Návštěvníkům Dolních Vítkovic přijíždějící do areálu automobilem jsou k dispozici čtyři bezplatná parkoviště (Dolní Vítkovice, 2024). Další možností dopravy do areálu je využití jízdního kola – vlastního, nebo sdíleného od společnosti Nextbike, která má přímo v areálu čtyři místa, kde lze kolo vrátit. Vzhledem k faktu, že město Ostrava podporuje udržitelnou dopravu, lze na každou jízdu využít 15 minut zdarma (Nextbikeczech, 2024).

Zollverein

Obdobně jako do objektu Dolních Vítkovic je možné k dopravě do Zollvereinu využít automobil, městskou hromadnou dopravu nebo kolo. V areálu se nachází čtyři bezplatná parkoviště A1, A2, B a C a disponuje deseti dobíjecími místy pro elektroauta. V celém objektu se nachází více než 150 stojanů na kola, pro uživatele elektrokol je připraveno 6 uzamykatelných míst s elektrickou přípojkou, k dispozici je také servisní místo, kde si návštěvníci mohou zapůjčit nástroje pro opravu kola. Stejně jako v Dolních Vítkovicích i zde lze využít sdílená kola od společnosti Nextbike. V blízkosti Zollvereinu se nacházejí zastávky tramvaje 107 - takzvané kulturní linky Zollverein a Zollverein-Nord. Do areálu se lze dostat také autobusy číslo 170 A 183, které zastavují na zastávkách Kokerei Zollverein a Kohlenwäsche (zollverein.de, 2024).

6.1.3 Online vstupenky, prohlídky a návštěvnické karty

Oba areály mají na svých webových stránkách odkaz na e-shop, který nabízí zakoupení online vstupenek, což návštěvníkům vzhledem k možnosti vybrat si konkrétní čas usnadňuje plánování a umožňuje navštívit jednotlivé objekty a expozice bez čekání v dlouhých frontách.

Prohlídkové okruhy byly detailně popsány již v kapitolách, kde byly areály charakterizovány. Oba komplexy nabízejí pro návštěvníky několik prohlídkových okruhů s průvodcem. Rozdíl mezi nimi je v tom, že areál Zollverein nabízí prohlídky

i pro návštěvníky s nějakým omezením, či interaktivní prohlídky ve formě hry. Tuto možnost český areál prozatím nemá ve své nabídce.

V době proticovidových opatření oba komplexy zajistily pro zájemce možnost virtuálních prohlídek, které zůstaly k dispozici i po skončení celosvětové pandemie. Virtuální prohlídky umožňují prohlídku areálu i návštěvníkům, kteří si z nějakého důvodu nemohou prohlédnout objekty osobně.

Obdobně jako nabídky prohlídek, i návštěvnické karty byly podrobněji vysvětleny v kapitole týkající se charakteristiky. Oba areály spolupracují s regionální organizací destinačního managementu a jsou tedy součástí výhodných nabídek návštěvnických karet. Návštěvnické karty se liší zejména tím, že Ostravsko má kartu bez poplatku a platí pouze po dobu návštěvy a oblast Porúří má kartu zpoplatněnou a platí po celý kalendářní rok.

6.2 Návštěvnost

Dalším faktorem, který byl zvolen pro komparativní analýzu německého a českého areálu je návštěvnost, která je uvedena v tabulce 1. Areál Zollverein bohužel nemá tyto informace kompletní, což ztěžuje provedení analýzy. V tabulce jsou ve sloupci Zollverein použita čísla, která byla poskytnuta v e-mailové komunikaci a poté je pracováno pouze s odhady dostupnými na webových stránkách.

Tabulka 1: Vývoj návštěvnosti 2015–2022

Rok	Zollverein	Dolní Vítkovice
2015	1 495 000	1 120 777
2016	1 496 000	1 301 639
2017	~ 1 500 000	1 557 784
2018	~ 1 500 000	1 655 514
2019	1 600 000	1 675 029
2020	není k dispozici	493 100
2021	835 000	620 300
2022	1 700 000	1 466 000

Zdroj: Vlastní zpracování dle tiskových zpráv Dolní Vítkovice, e-mailové komunikace a zollverein.de (2024)

Pro komparativní analýzu byly zvoleny roky 2015 až 2022, data z roku 2023 v této chvíli ještě nejsou dostupné. Z tabulky je zřejmé, že v počtu návštěvníků se areály natolik neliší. Největší rozdíl je mezi lety 2015 a 2016, což způsobuje fakt, že revitalizace areálu Zollverein začala již v roce 1989 a tudíž byl otevřen veřejnosti dříve. Pro porovnání Dolní Vítkovice začali s revitalizací až mezi lety 2011 a 2012, a i přesto že byly otevřeny později, nyní dosahují skoro stejné návštěvnosti.

Pro potvrzení faktu, že industriální cestovní ruch má významný vliv na rozvoj destinace Ostrava je v tabulce 2 uvedeno porovnání s druhou nejnavštěvovanější památkou tohoto regionu, kterou je zoologická zahrada v Ostravě. Z tabulky je zřejmé, že Dolní Vítkovice, jež jsou příkladem industriálního cestovního ruchu vykazují mnohonásobně vyšší návštěvnost než ZOO Ostrava, a tudíž mají významný vliv na rozvoj regionu. V roce 2022 byl areál Dolní Vítkovice v České republice pátým nejnavštěvovanějším turistickým cílem, zoologická zahrada zaujímala místo desáté (Czechtourism, 2023).

Tabulka 2: Návštěvnost Dolních Vítkovic a ZOO Ostrava mezi lety 2017–2022

Rok	Dolní Vítkovice	ZOO Ostrava
2017	1 557 784	506 973
2018	1 655 514	537 412
2019	1 675 029	580 091
2020	493 100	419 506
2021	620 300	462 109
2022	1 466 000	606 735

Zdroj: Vlastní zpracování dle ZOO Ostrava a tiskových zpráv Dolních Vítkovic

Z tabulky je zřejmé, že Dolní Vítkovice, jež jsou příkladem industriálního cestovního ruchu vykazují přibližně třikrát vyšší návštěvnost než ZOO Ostrava. Z toho vyplývá, že industriální cestovní ruch přispívá k pozitivnímu rozvoji destinace. Výjimkou jsou roky 2020 a 2021, kdy došlo u obou subjektů k poklesu, který byl způsoben opatřeními proti šíření pandemie.

6.3 Marketingové aktivity

Kapitola týkající se marketingových aktivit je zaměřené především na webové stránky a využívání sociálních sítí. Dále je zde popsána aplikace, kterou nabízí německý areál a možnost využití virtuálních prohlídek.

Webové stránky

Oba objekty poskytují návštěvníkům informace na webových stránkách, kde lze najít popis historie, popis jednotlivých objektů s plánkem a také informace o aktuálních a budoucích akcích. Návštěvníci zde najdou podrobnosti o otevírací době, vstupném a dalších praktických věcech.

Obě webové stránky jsou přehledné a kvalitně zpracované. Rozdíl lze vnímat primárně v množství poskytnutých informací, kterých na stránkách subjektu Zollverein naleznou návštěvníci více. Pro areál Dolních Vítkovic je typická žlutá barva, která je součástí webových stránek i loga. To samé platí pro Zollverein, jehož typickými barvami je červená a černá a též jsou obsaženy v designu webových stránek. Dolní Vítkovice mají stránky samozřejmě v českém jazyce, pro zahraniční návštěvníky jsou připraveny stránky v angličtině a polštině. Areál Zollverein má základní web v německém jazyce a lze jej přepnout do anglického.

Využívání sociálních sítí

Areál Zollverein i Dolní Vítkovice využívají k propagaci své destinace i sociální sítě, konkrétně se jedná o tři nejznámější: Facebook, Instagram a sociální síť X, dříve známou pod názvem Twitter. Oba subjekty mají profil i na sociální síti Youtube, kde však nejsou tolik aktivní.

Tabulka 3: Počet sledujících na sociálních sítích

Sociální síť	Dolní Vítkovice	Zollverein
Facebook	27 000	46 000
Instagram	8 372	19 600
X (dříve Twitter)	2 107	6 795

Zdroj: Vlastní zpracování dle sociálních sítí vybraných subjektů

Jak je patrné z tabulky 3 na všech třech porovnávaných sociálních sítích má větší počet sledujících areál Zollverein. Jedním z faktorů, jak lze tuto skutečnost vysvětlit je vyšší počet obyvatel v daném regionu, tím pádem větší počet osob má zájem sledovat aktivity spojené s areálem Zollverein. Dalším důvodem pro vyšší sledovat může být skutečnost, že je německý areál zapsán na seznamu světového dědictví UNESCO, a tudíž více mezinárodně známý a uznávaný. Další možností je lepší marketingová a propagační činnost.

Aplikace

Komplex Zollverein disponuje mobilní aplikací, která je dostupná pro operační systém Android i iOS. Aplikace poskytuje návštěvníkům informace o současném a historickém využití budov, kalendář akcí, 3D mapu a audiowalk. Mapa je pravidelně aktualizovaná, a proto je zcela jisté, že vždy najde tu nejefektivnější trasu. Audiowalk lidem umožňuje prohlédnout si areál individuálně za doprovodu zvukových kulis, které umocní zážitek z celého areálu (zollverein.de, 2024).

6.4 Shrnutí komparativní analýzy

Pro lepší přehlednost je níže uvedena tabulka 4, která shrnuje výsledky komparativní analýzy a poukazuje na hlavní rozdíly mezi českým a německým areálem.

Tabulka 4: Shrnutí komparativní analýzy

Porovnávaný faktor	Dolní Vítkovice	Zollverein
Stravovací služby	6	6
Ubytovací služby	1	1
Parkoviště	4	4
Dobíjecí stanice	ne	10
Veřejná doprava	ano	ano
Sezónní nabídka	ne	ano (bazén a kluziště)
Nabídka interaktivních prohlídek	ne	ano
Online nákup vstupenek	ano	ano
Návštěvnost	kompletní	nekompletní

Webové stránky (jazyk)	čeština, angličtina, polština	němčina, angličtina (není plně funkční)
Využívání sociálních sítí	ano	ano
Virtuální prohlídka	ano	ano
Aplikace	ne	ano

Zdroj: Vlastní zpracování dle výsledků komparativní analýzy

Při porovnání nabízených služeb pro návštěvníky bylo zjištěno, že v nabídce stravovacích a ubytovacích zařízení se areály neliší. Rozdíly se však objevují v možnosti nabití elektroautomobilu v areálu Zollverein, dále sezónní nabídka (bazén a kluziště) a nabídka interaktivních prohlídek a prohlídek pro sluchově postižené návštěvníky.

Dalším porovnávaným faktorem byla návštěvnost, která bohužel není u německého areálu kompletní. Tento fakt byl vysvětlen tím, že se jedná o rozlehlý areál, kde je náročné monitoring návštěvnosti provádět.

Posledním porovnávaným aspektem byly marketingové aktivity, konkrétně webové stránky, využívání sociálních sítí a aplikace. U webových stránek byl zjištěn rozdíl v jazykových verzích. Webové stránky Dolních Vítkovic je možné přepnout do angličtiny a polštiny, zatímco stránky Zollverein lze z německého jazyka přepnout pouze do angličtiny, která není plně funkční a přeloží jen některé informace. Sociální sítě využívají oba areály, přičemž větší sledovanost je však zaznamenána u německého Zollverein. Největší rozdíl je pravděpodobně v nabídce aplikace, kterou má pro své návštěvníky pouze Zollverein. Tato aplikace umožňuje lepší orientaci v areálu, nabízí audiowalk a poskytuje informace o historii, ale i aktuálních akcích.

7 Vlastní návrhy, doporučení

I přesto, že jsou oba areály velmi dobrým a podobným příkladem revitalizace průmyslového objektu na kulturní a společenské centrum, existují mezi nimi drobné rozdíly, kterými se mohou vzájemně inspirovat. V závěrečné kapitole bakalářské práce budou na základě výsledků komparativní analýzy těchto dvou industriálních areálů navržena konkrétní řešení, která mohou být využita pro další rozvoj a zvýšení atraktivity areálu pro budoucí návštěvníky.

Aplikace

Jak bylo popsáno v kapitole 6.3, bývalý důl a koksovna Zollverein má pro své návštěvníky aplikaci, která usnadňuje pohyb po areálu a poskytuje informace o jednotlivých objektech a také akcích, které se v areálu konají. Inspirace touto aplikací by mohla být velice přínosná pro oblast Dolní Vítkovice, která v současné době tuto službu svým zákazníkům neposkytuje. Zavedení podobné aplikace by návštěvníkům zjednodušilo pohyb po areálu a zvýšilo jejich povědomí o historii a jednotlivých objektech. Tím by se areál mohl stát atraktivnější destinací industriálního cestovního ruchu.

Webová stránka

Dolní Vítkovice nabízí svým návštěvníkům webové stránky v českém, německém a polském jazyce. Oproti tomu německý areál Zollverien má své stránky velmi dobře zpracované pouze v němčině, dají se sice přepnout do anglického jazyka, ale poté nefungují všechny záložky správně. Pro získání zahraničních návštěvníků by určitě pomohlo připravit webové stránky i v jiných jazycích.

Návštěvnícká karta

V obou regionech Porúří i Ostravsko fungují organizace destinačního managementu, které mají ve své nabídce kartu destinace. Destinační kartu Ostravacard obdrží zdarma každý návštěvník, který je v destinaci ubytován minimálně na dvě noci. S kartou má návštěvník slevy ve výši 10–30 % ve vybraných organizacích. Ruhr.topcard je naopak karta zpoplatněná a platí celý kalendářní rok. Rozdíl v těchto kartách je takový, že Ostravacard je pro turisty zdarma, ale mají nárok pouze na slevu v určité výši. Ruhr.topcard je zpoplatněna částkou 66 eur pro dospělého, ale držitelé mají v mnoha turistických místech vstup zdarma, nebo slevu 50 %. Z této praxe se

mohou vzájemně inspirovat oba areály. Dolní Vítkovice zavedením dlouhodobé karty, která může napomoci tomu, že komplex bude atraktivní i pro rezidenty. Naopak pro Zollverein by bylo vhodné zavést návštěvnickou kartu s platností po dobu pobytu, aby se přizpůsobil i krátkodobým návštěvníkům.

Monitoring návštěvnosti

Areál Dolní Vítkovice ve svých tiskových zprávách uvádí roční vývoj návštěvnosti, areál Zollverein v posledních letech zveřejňuje pouze přibližné číslo roční návštěvnosti. Pro zlepšení efektivity areálů a nabídky by bylo vhodné zaměřit se sledování návštěvnosti v různých obdobích – letní období, případně měsíce a také na demografické profily návštěvníků. Podrobnější sledování návštěvnosti by umožnilo lepší plánování, zvolení vhodné marketingové strategie a také jednodušší rozhodování týkající se investic. Z veřejně dostupných informací bohužel není jasné, zde areály pouze nezveřejňují výsledky monitoringu, nebo zda tento monitoring vůbec neprovádějí.

Rozšíření nabídky

Z komparativní analýzy vyplývá, že sezónní nabídkou se více zabývá areál Zollverein. V letních měsících mají návštěvníci k dispozici venkovní bazén, čímž se areál stává atraktivnější v horkých dnech. V zimních měsících německý komplex rozšiřuje nabídku aktivit o bruslení na kluzišti, které je umístěno přímo mezi jednotlivými budovami. Tuto praxi by mohl zavést i komplex Dolní Vítkovice zejména v měsících s menší návštěvností. Dalším řešením by pro oba areály mohly být tematické akce jako například vánoční trhy. Pro areál Dolní Vítkovice by také bylo výhodné zavést prohlídky pro osoby s různým omezením, či prohlídky pro rodiny s dětmi.

Dobíjecí stanice

Vzhledem k tomu, že přeměna brownfiels je součástí udržitelného cestovního ruchu lze ocenit fakt, že německý komplex Zollverein má pro své návštěvníky k dispozici dobíjecí stanice pro elektromobily, a tudíž podporuje udržitelnější formu dopravy. Téma elektromobilů je však v dnešní společnosti diskutabilní, a proto je stále vhodnější variantou zvolit pro dopravení do této destinace hromadnou dopravu.

Závěr

Závěrečná práce byla věnována tématu industriálního cestovního ruchu a jeho vlivu na destinaci. Cílem bakalářské práce bylo porovnat dva vybrané bývalé uhelné doly, kterými byly Dolní Vítkovice v České republice a Zollverein v Německu a zjistit rozdíly mezi nimi. Na základě těchto rozdílů navrhnout vlastní doporučení, kterými se areály mohou vzájemně inspirovat a zvýšit tak svou návštěvnost.

V teoretické části byly vymezeny důležité pojmy – industriální a udržitelný cestovní ruch a brownfield. Dále zde byly popsány pozitivní a negativní vlivy cestovního ruchu. Součástí byla kapitola věnována destinačnímu managementu, vysvětlení pojmu destinace a návštěvnickým kartám.

Po teoretické části následovala část praktická, rozdělena do 4 kapitol. V kapitole číslo 4 byl charakterizován areál Dolní Vítkovice, nacházející se v Ostravě. Charakteristika se zaměřila na historii, jednotlivé revitalizované objekty, nabízené prohlídkové okruhy a kulturní akce, které se v tomto areálu konají, jako je například multižánrový festival Colors of Ostrava. Kapitola číslo 5 obdobně popisovala německý areál Zollverein, konkrétně historii, objekty, prohlídkové okruhy nabízené návštěvníkům a kulturní akce.

Předposlední kapitola závěrečné práce se zabývala komparativní analýzou, ve které byly porovnány tři faktory: služby nabízené návštěvníkům, návštěvnost a marketingové aktivity. Mezi služby nabízené návštěvníkům jsou zahrnuty stravovací a ubytovací služby, doprava a parkování, možnost nákupu online vstupenek a virtuálních prohlídek. Návštěvnost byla srovnána na základě dostupných ročních dat. Marketingových aktivit zahrnovaly analýzu webových stránek a používání sociálních sítí.

V závěrečné kapitole byly vytvořeny konkrétní návrhy a doporučení, kterými se areály mohou vzájemně inspirovat a zvýšit tak svou atraktivitu pro budoucí návštěvníky. Doporučením pro Dolní Vítkovice je vytvoření aplikace, rozšíření sezónní nabídky a přidání dobíjecích stanic pro automobily. Zollverein se od Dolních Vítkovic může inspirovat v monitoringu návštěvnosti a poskytnutí webových stránek v dalších jazycích. Poslední návrh se týká organizací destinačního managementu, které by se mohly inspirovat při vytváření návštěvnických karet.

Závěrem lze říci, že industriální cestovní ruch má značný potenciál přispět k revitalizaci a rozvoji bývalých průmyslových oblastí. Z komparativní analýzy byly zjištěny užitečné informace, které mohou oba areály využít ke zlepšení svých služeb pro návštěvníky.

Seznam použité literatury

- #HOTELFRIENDS, 2024. *Rooms*. online. Essen: hotelfriendsdus.wixsite.com, 22.5.2024 [2024-05-22]. Dostupné z: <https://hotelfriendsdus.wixsite.com/meinewebsite/philosophie>.
- APATELIER.CZ, 2024. *Ing. arch. Josef Pleskot, AP atelier*. online. Praha: AP atelier, 13.4.2024 [2024-04-13]. Dostupné z: <https://www.apatelier.cz/#cv>.
- BEATS FOR LOVE, 2024. *Historie / Galerie*. online. Ostrava: b4l.cz, 15.4.2024 [2024-04-15]. Dostupné z: <https://www.b4l.cz/informace/historie/>.
- COLOURS OF OSTRAVA, 2024. *O festivalu*. online. Ostrava: colours.cz, 15.4.2024 [2024-04-15]. Dostupné z: <https://www.colours.cz/o-festivalu>.
- COPKOVÁ, Pavlína, 2019. Dolní Vítkovice překonaly o téměř 100 000 rekord v návštěvnosti, v roce 2018 přivítaly 1 655 514 návštěvníků. *Tisková zpráva*. online. Ostrava: Dolní Vítkovice. 2.1.2019 [2024-05-22]. Dostupné z: <https://www.dolnivitkovice.cz/wp-content/uploads/2020/01/03d95fbb-0bc6-42d2-8f09-07cad277c8dc.pdf>.
- CZECHINVEST, 2024. *Co je to brownfield?* online. 10.2.2024 [2024-02-10]. Dostupné z: <https://www.brownfieldy.cz/o-brownfieldech/>.
- CZECHTOURISM, 2024. *Národní systém Kategorizace a certifikace DMO*. online. 5. 2. 2024 [2024-02-5]. Dostupné z: <https://www.czechtourism.cz/cs-CZ/cbac73d7-42d2-47a6-9bf7-cd144e1fa204/page/certifikace-organizaci-destinacniho-managementu>.
- CZECHTOURISM, 2023. *Návštěvnost turistických cílů 2022*. online. Praha: Česká centrála cestovního ruchu Czechtourism, 7.6.2023 [2024-06-03]. Dostupné z: [https://cms.czechtourism.cz/cms/getmedia/01ba5fd3-c18f-409a-b11d-f4cc83a15335/CzT_Report_navstevnost2022_\(0232_23\)_CZ_230609.pdf?_gl=1*1sn48u*_ga*NDQ4MzQyNTkuMTcxMjMTE1NA.*_ga_2HLRR7D2WM*MTcxNjg5NzQxOC43LjEuMTcxNjg5NzQzMS4wLjAuMA](https://cms.czechtourism.cz/cms/getmedia/01ba5fd3-c18f-409a-b11d-f4cc83a15335/CzT_Report_navstevnost2022_(0232_23)_CZ_230609.pdf?_gl=1*1sn48u*_ga*NDQ4MzQyNTkuMTcxMjMTE1NA.*_ga_2HLRR7D2WM*MTcxNjg5NzQxOC43LjEuMTcxNjg5NzQzMS4wLjAuMA).
- CZECHTOURISM, 2024. *Udržitelný cestovní ruch*. online. 3.2.2024 [2024-02-3]. Dostupné z: <https://www.eden-czechtourism.cz/udrzitelny-cestovni-ruch/>.

- ČSÚ, 2024. *Charakteristika okresu Ostrava-město*. online. Ostrava: Český statistický úřad, 13.4.2024 [2024-04-13]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xt/charakteristika_okresu_ostrava_mesto.
- ČSÚ, 2024. *Územní změny, počty obyvatel, narození, zemřelí, stěhování (1971-2023)*. online. Praha: Český statistický úřad, 13.4.2024 [2024-04-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>.
- DOLINA, Jaroslav, 2015. *Industriální turistika, to je svébytné odvětví s dosti velkým potenciálem*. *sokolovsky.denik.cz*. online. 29.8.2015 [2024-04-23]. Dostupné z: <https://sokolovsky.denik.cz/z-regionu/industrialni-turistika-to-je-svebytne-odvetvi-s-dosti-velkym-potencialem-20150829-bpuo.html>.
- DOLNÍ VÍTKOVICE, 2024. *CØKAFE Dolní Vítkovice*. *dolnivitkovice.cz*. online. 22.5.2024 [2024-05-22]. Dostupné z: <https://www.dolnivitkovice.cz/cokafe-dolni-vitkovice/>.
- DOLNÍ VÍTKOVICE, 2024. *Kavárna Velký svět techniky*. *dolnivitkovice.cz*. online. 22.5.2024. [2024-05-22]. Dostupné z: <https://www.dolnivitkovice.cz/kavarna-velky-svet-techniky/>.
- DOLNÍ VÍTKOVICE, 2024. *O Bolt café*. *dolnivitkovice.cz*. online. 22.5.2024 [2024-05-22]. Dostupné z: <https://www.dolnivitkovice.cz/bolt-cafe/>.
- DOLNÍ VÍTKOVICE, 2024. *O Gongu*. *dolnivitkovice.cz*. online. 17.4.2024 [2024-04-17]. Dostupné z: <https://www.dolnivitkovice.cz/gong-2/>.
- DOLNÍ VÍTKOVICE, 2024. *O Malém světě techniky U6*. *dolnivitkovice.cz*. online. 24.4.2024 [2024-04-24]. Dostupné z: <https://www.dolnivitkovice.cz/maly-svet-techniky-u6/>.
- DOLNÍ VÍTKOVICE, 2024. *O prohlídkách*. *dolnivitkovice.cz*. online. 17.4.2024 [2024-04-17]. Dostupné z: <https://www.dolnivitkovice.cz/dolni-vitkovice/>.
- DOLNÍ VÍTKOVICE, 2024. *O Velkém světě techniky*. *dolnivitkovice.cz*. online. 17.4.2024 [2024-04-17]. Dostupné z: <https://www.dolnivitkovice.cz/velky-svet-techniky/>.
- DOLNÍ VÍTKOVICE, 2024. *Pizza Chleba DOV*. *dolnivitkovice.cz*. online. 22.5.2024 [2024-05-22]. Dostupné z: <https://www.dolnivitkovice.cz/pizza-chleba-dov/>.

- DOMBROWSKY, Monika. 2024-05-27. *Question about number of visitors*. E-mail [osobní komunikace].
- DPO.CZ, 2024. *Jízdní řády (PDF)*. online. Ostrava: Dopravní podnik Ostrava, 3.6.2024 [2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.dpo.cz/pro-cestujici/jizdni-rady/jr-tram.html>.
- ERIH, 2024. *Country Czech republic*. online. 9.2.2024 [2024-02-09]. Dostupné z: <https://www.erih.net/i-want-to-go-there/site/country/czech-republic/>.
- EXTRASCHICHT.DE, 2024. *Was ist die Extraschicht?*. online. Essen: extraschicht.de, 6.6.2024 [2024-06-06]. Dostupné z: <https://www.extraschicht.de/info/was-ist-die-extraschicht/>.
- FRANTÁL, Bohumil a Stanislav MARTINÁT, 2013. *Brownfields: A Geographical Perspective*. online. *Moravian Geographical Reports*, vol. 21, s. 2-4. Dostupné z: <https://doi.org/10.2478/mgr-2013-0006>.
- GRANDHALL.DE, 2024. *About 4000 square meters of industrial culture*. online. Essen: Grand Hall Zollverein, 13.5.2024 [2024-05-13]. Dostupné z: <https://www.grand-hall.de/en/location/>.
- HERGET, Jan, 2018. *Marketing a management destinace cestovního ruchu*. Praha: VŠE.
- HOLEŠINSKÁ, Andrea. 2022. *Destinační management: umění rozvíjet destinaci*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-3218-8.
- HOTEL VP1, 2024. *Pokoje*. online. Ostrava: hotelvp1.cz, 22.5.2024 [2024-05-22]. Dostupné z: <https://www.hotelvp1.cz/cs/pokoje/a-9/>.
- HOTEL VP1, 2024. *Služby*. online. Ostrava: hotelvp1.cz, 22.5.2024 [2024-05-22]. Dostupné z: <https://www.hotelvp1.cz/cs/sluzby/a-10/>.
- JAROLÍMKOVÁ, Liběna a Jiří VANÍČEK, 2019. *Kulturní cestovní ruch v České republice*. Praha: Nakladatelství VŠE Oeconomica. ISBN 978-80-245-2345-3.
- KIJONKOVÁ, Eva, 2015. *Dolní Vítkovice letos navštívilo o 19,5 tisíce lidí více než v roce 2018. Tisková zpráva*. online. Ostrava: Dolní Vítkovice. 2.1.2020 [2024-05-22]. Dostupné z: <https://www.dolnivitkovice.cz/wp-content/uploads/2020/01/ti-DOV-návstevnost-2019.pdf>.

- KIJONKOVÁ, Eva, 2015. *Nástavba Vysoké pece č. 1 v Ostravě se jmenuje Bolt, stejně jako slavný atlet Usain Bolt. Tisková zpráva.* online. Ostrava: Dolní Vítkovice. 24.5.2014 [2024-04-26]. Dostupné z: https://www.dolnivitkovice.cz/wp-content/uploads/2020/01/ti-dov-bolt_tower.pdf.
- KIJONKOVÁ, Eva, 2024. *Dolní Vítkovice hlásí nárůst návštěvnosti a změnu vedení. Tisková zpráva.* online. Ostrava: Dolní Vítkovice, 23.2.2024 [2024-04-26]. Dostupné z: <https://www.dolnivitkovice.cz/wp-content/uploads/2024/02/TZ-bilance-a-novinky-v-DOV-prefin.pdf>.
- KNÍŽEK, Martin, 2018. *Příběh Vítkovických železáren odráží historii českého hutního průmyslu. Po rozvoji ve 20. století přišel výrazný útlum na přelomu milénia. Archiv hospodářských novin.* online. 24.10.2018 [2024-05-02]. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-66299750-historie-vitkovickyh-zelezaren>.
- KOTÍKOVÁ, Halina, 2013. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu.* Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4603-6.
- KREJČÍ, Tomáš; Stanislav MARTINÁT; Petr KLUSÁČEK a Klára TOCHÁČKOVÁ, 2014. *Brownfields a rozvoj cestovního ruchu – návštěvnické preference na příkladu města Brna.* In: *XVII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*, s. 857-865. Brno: MU Brno. ISBN 978-80-210-6840-7.
- KUDYZNUDY.CZ, *Multifunkční aula Gong v Dolních Vítkovicích.* online. Praha: kudyznudy.cz, 13.4.2024 [2024-04-13]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/multifunkcni-centrum-plynojem-dolni-vitkovice>.
- KUPČÍKOVÁ, Tereza, 2022. *Návštěvnost turistických cílů 2021. Czechtourism Tourdata.* online. 24.6.2022 [2024-05-22]. Dostupné z: <https://tourdata.cz/data/navstevnost-turistickyh-cilu-2021/>.
- NEXTBIKECZECH.CZ, 2024. *Ostrava.* online. Ostrava: Nextbike, 3.6.2024 [2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.nextbikeczech.com/mesto/ostrava/>.
- NPÚ, 2024. *Technické památky.* online. Praha: Národní památkový ústav, 9.2.2024 [2024-02-9]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/technicke-pamatky>.
- OSTRAVACARD.CZ, 2024. *O kartě.* online. Ostrava: ostravacard.eu, 16.4.2024 [2024-04-16]. Dostupné z: <https://www.ostravacard.eu/cz/o-karte/>.

- PÁSKOVÁ, Martina a Josef ZELEŇKA, 2012. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. 2. kompletně přepracované vydání. Praha: Linde. ISBN 978-80-7201-880-2.
- PÁSKOVÁ, Martina, 2014. *Udržitelnost cestovního ruchu*. 3 přeprac. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus,. ISBN 978-80-7435-329-1.
- PAVLIŇÁK, Petr, 2012. *Dolní Vítkovice dnes: zpřístupnění a nové využití národní kulturní památky*. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall. ISBN 978-80-86171-42-5.
- PELLEŠOVÁ, Pavlína, 2018. *Trendy v cestovním ruchu: Distanční studijní text*. Opava: Slezská univerzita v Opavě. ISBN 978-80-7510-302-4.
- RUHR MUSEUM, 2024. *Essener Museumsverein*. online. Essen: Ruhr museum, 3.5.2024 [2024-05-03]. Dostupné z: <https://ruhrmuseum.de/museum/geschichte>.
- RUHR TOURISMUS GmbH, 2024. *Wir sind Ruhr Tourismus*. online. Oberhausen: Ruhr Tourismus GmbH, 17.5.2024 [2024-05-17]. Dostupné z: <https://www.ruhr-tourismus.de/ruhr-tourismus/>.
- RUHR.TOPCARD, 2024. *Allgemeines zur RUHR.TOPCARD*. online. Oberhausen: ruhrtopcard.de, 15.5.2024 [2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.ruhrtopcard.de/ruhrtopcard/allgemeines-zur-ruhrtopcard>.
- SEOČANAC, Marijana, 2019. *Are LOHAS consumers a perspective tourism segment?* online. *Economics of sustainable development*, vol. 3, no. 2, s. 29-38. ISSN 2560-421X. Dostupné z: <https://www.doi.org/10.5937/ESD1902029S>.
- SEVERNÍ MORAVA, 2024. *Dolní Vítkovice*. online. Ostrava: Moravian-Silesian Tourism, s.r.o., 13.4.2024 [2024-04-13]. Dostupné z: <https://severnimorava.travel/zazitky/dolni-vitkovice/>.
- STIFTUNG ZOLLVEREIN, 2021. *Glück auf Zollverein Die schönste Zeche der Welt für Ihr Event*. online. Essen: Stiftung Zollverein, 13.5.2024 [2024-05-13]. Dostupné z: https://www.zollverein.de/app/uploads/2021/11/Glueck_auf_Zollverein-2021.pdf.
- STIFTUNG ZOLLVEREIN, 2021. *Zollverein - Führungen Zeche und Kokerei*. online. Essen: Stiftung Zollverein, 13.5.2024 [2024-05-13]. Dostupné z:

<https://www.zollverein.de/app/uploads/2024/03/Zollverein-Fuehrungen-Broschuere-2024.pdf>.

STOJANOVÁ, Kamila, 2014. Uhelny důl památkou UNESCO: Zeche Zollverein v Essenu. *Novinky.cz*. online. 15.5.2014 [2024-04-27]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/cestovani-nemecko-uhelny-dul-pamatkou-unesco-zeche-zollverein-v-essenu-228452>.

SYROVÁTKOVÁ, Jaroslava, 2013. *Specifické formy cestovního ruchu*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-927-1.

TOURISMUS NRW e.V, 2024. *RUHRGEBIET Event-Region Metropole Ruhr*. online. Düsseldorf: Tourismus NRW e.V, 16.5.2024 [2024-05-16]. Dostupné z: <https://www.nrw-tourismus.de/region-ruhrgebiet#ruhrgebiet>.

TOURISMUS NRW e.V, 2024. *Über uns*. online. Düsseldorf: Tourismus NRW e.V, 16.5.2024 [2024-05-16]. Dostupné z: <https://tourismusverband.nrw/ueber-uns>.

TUREČKOVÁ, Kamila, 2021. Specific types and categorizations of brownfields: synthesis of individual approaches. online. *Geographia Technica*, vol. 16, s. 29-39. Dostupné z: https://www.doi.org/10.21163/GT_2021.162.03.

UNWTO, 2019. *UNWTO Tourism definitions*. World Tourism Organization. eISBN 978-92-844-2085-8. Dostupné z: <https://doi.org/10.18111/9789284420858>.

UNWTO, 2024. *Global Code of Ethics for Tourism*. online. 8.2.2024 [2024-02-8]. Dostupné z: <https://www.unwto.org/global-code-of-ethics-for-tourism>.

VEŘMIŘOVSKÁ, Eliška, 2021. Unikátní posezení v Ostravě, takto vypadá kavárna v oblacích Bolt Café. *Bruntálský a krnovský deník.cz*. online. 12.8.2024 [2024-05-3]. Dostupné z: https://bruntalsky.denik.cz/zpravy_region/dolni-oblast-ostrava-bolt-cafe-kavarna-vyhlidka-20210.html.

VISITOSTRAVA.CZ, 2021. *Strategie rozvoje cestovního ruchu TO Ostravsko 2021-2025*. online. Ostrava: visitostrava.eu, 15.4.2024 [2024-04-15]. Dostupné z: https://www.ostravainfo.cz/soubory_texty/592_4-strategie-rozvoje-cestovniho-ruchu-to-ostravsko-2021-2025-pdf.pdf.

- VÍTKOVICE a.s., 2024. *200 let společnosti*. online. Ostrava, Česká republika: Vítkovice a.s., 13.5.2024 [2024-05-13]. Dostupné z: <https://www.vitkovice.cz/o-nas/200-let-spolecnosti/a-6/>.
- VOLF, Petr; Rostislav Švácha a Tomáš Souček, 2013. *1492: příběh Dolních Vítkovic*. Praha: Prostor – architektura, interiér, design, o.p.s. ISBN 978-80-87064-10-8.
- WISE, Nicholas, 2016. Outlining triple bottom line contexts in urban tourism regeneration. online. *Cities*, vol. 53, s. 30-34. ISSN 0264-2751. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.cities.2016.01.003>.
- XIE, Philip Feifan, 2015. *Industrial heritage tourism*. Bristol: Channel View Publications. ISBN-13: 978-1-84541-513-6.
- YAN, Mi; Qingmiao LI a Jiazhen ZHANG, 2023. Rethinking Industrial Heritage Tourism Resources in the EU: A Spatial Perspective. online. *Land*, vol. 12, no. 8, s. 1510. ISSN 2073-445X. Dostupné z <https://doi.org/10.3390/land12081510>.
- ZÁVODNÁ, Lucie Sára, 2015. *Udržitelný cestovní ruch: Principy, certifikace a měření*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 978-80-224-4811-4.
- ZOLLVEREIN.DE, 2024. *Audioguide-App Ruhr Museum*. online. Essen: zollverein.de, 13.5.2024 [2024-05-13]. Dostupné z: <https://www.zollverein.de/erleben/ruhr-museum/audioguide-app-ruhr-museum/>.
- ZOLLVEREIN.DE, 2024. *Food, Drink & Accomodation*. online. Essen: zollverein.de, 22.5.2024 [2024-05-22]. Dostupné z: <https://www.zollverein.de/zollverein-unesco-world-heritage-site/food-drink/>.
- ZOLLVEREIN.DE, 2024. *Grand Hall Zollverein - Viel Platz für Außergewöhnliches*. online. Essen: zollverein.de, 13.5.2024 [2024-05-13]. Dostupné z: <https://www.zollverein.de/eventlocations/grand-hall-zollverein/>
- ZOLLVEREIN.DE, 2024. *Mischanlage – Der Mix der Stile macht den Unterschied*. online. Essen: zollverein.de, 13.5.2024 [2024-05-13]. Dostupné z: <https://www.zollverein.de/eventlocations/eventlocations-der-stiftung/mischanlage/>.

ZOLLVEREIN.DE, 2024. *Nur eine Zeche im Ruhrgebiet ist Welterbe*. online. Essen: zollverein.de, 13.5.2024 [2024-05-13]. Dostupné z: <https://www.zollverein.de/ueber-zollverein/welterbe/>.

ZOLLVEREIN.DE, 2024. *Salzlager – Künstlerisch wertvoll – auch neben der Bühne*. online. Essen: zollverein.de, 13.5.2024 [2024-05-13]. Dostupné z: <https://www.zollverein.de/eventlocations/eventlocations-der-stiftung/salzlager/>.

ZOLLVEREIN.DE, 2024. *Werksschwimmbad*. online. Essen: zollverein.de, 3.6.2024 [2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.zollverein.de/erleben/werksschwimmbad-2/>.

ZOOOSTRAVA.CZ, 2021. *Jaký byl rok 2020 v ZOO Ostrava*. online. Ostrava: Zoo Ostrava, 13.1.2021 [2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.zoo-ostrava.cz/cz/zoo/novinky/2201-rok-2020-v-zoo-ostrava/>.

ZOOOSTRAVA.CZ, 2022. *Jaký byl rok 2021 v ZOO Ostrava*. online. Ostrava: Zoo Ostrava, 14.1.2022 [2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.zoo-ostrava.cz/cz/zoo/novinky/2466-jaky-byl-rok-2021-v-zoo-ostrava/>.

ZOOOSTRAVA.CZ, 2023. *Jaký byl rok 2022 v ZOO Ostrava*. online. Ostrava: Zoo Ostrava, 20.1.2023 [2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.zoo-ostrava.cz/cz/zoo/novinky/2700-jaky-byl-rok-2022-v-zoo-ostrava/>.